

YUNAN ALGISINDA TÜRK İMGESİNİN ORYANTALİZM KÖKENLERİ

Mustafa KAYMAKÇI*

Makale Geliř Tarihi: Mayıs 2022

Makale Kabul Tarihi: Haziran 2022

Öz

Osmanlı İmparatorluğu'nun 19.yüzyılda çözölme sürecinin başladığı dönem ile birlikte Batı Dünyası, medeniyetin temeli olarak gördüğü antik Yunan ile ilgilenmeye başlamıştı. Bu amaçla sözde bir Hıristiyanlık taassubu eyleme dönüştürülecekti. Anılan taassubu kullanarak, aslında emperyal politikalar sonucu Britanya ve Rusya başta olmak üzere bütün Avrupa Devletleri, Osmanlı Devleti'nden kimi toprakları koparıp bir "Yunanistan Devleti" yaratmak isteyeceklerdir. Bunun için de acılı bir Hıristiyan melalinin, bir başka deyişle "Filhellenizm: Yunaneverlik" in oluşturulması gerekmektedir. Bu çalışma Avrupalı din adamların, sanatçıların, seyyahların, yazarların gözünden oryantallizm, Filhellenizm ve Turkokratia'ya bakışı değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Avrupa, Oryantalizm, Filhellenizm, Turkokratia, Aydınlanma.

Orientalism Origins of the Turkish Image in Greek Perception

With the beginning of the disintegration process of the Ottoman Empire in the 19th century, the Western World began to be interested in ancient Greece, which it saw as the basis of civilization. For this purpose, a so-called Christian bigotry would be turned into action. Using the aforementioned bigotry, in fact, as a result of imperial policies, all European states, especially Britain and Russia, will want to break off some lands from the Ottoman Empire and create a "Greek State". This required the creation of a painful Christian melody, in other words, "Philhellenism: Hellenism". In this study, the perspective of European clergy, artists, travelers and writers on orientallism, Philhellenism and Turkokratia has been evaluated.

Abstract

Key Words: Europe, Orientalism, Philhellenism, Turkokratia, Enlightenment.

GİRİş

Batı Dünyasında yakın dönemlere değin Antik Yunan uygarlığının Roma ile birlikte Avrupa'nın Rönesans sonrası kurduğu yeni medeniyetine önderlik ettiği kanısı egemen bir kültür olmuştur. Bir başka deyişle

* Prof.Dr., Ege Üniversitesi Öğretim Üyesi (E.) e-posta: mustafa.kaymakci68@gmail.com

Batılıların çoğu, Batı'nın özerk bir soyağacı olduğuna, bununda Antik Yunan'dan Roma'ya, Roma'dan Hıristiyan Avrupa'ya, Hıristiyan Avrupa'dan Rönesans'a, Rönesans'tan Aydınlanma'ya, Aydınlanmadan Siyasi Demokrasi'ye ve Sanayi Devrimi'ne uzanan bir sıra dizi izlediğine inanarak yetiştirilmişlerdir.

Bu yaklaşım, “*Oryantalizm*” olgusunu ortaya çıkaracaktır. Bu kapsamda Batı Dünyasında “*Oryantalizm*”in başlangıcının Türklerle bağlantılı ve egemen olduğu söylenebilir¹.

Osmanlı İmparatorluğu'nun 19.yüzyılda çözülme sürecinin başladığı dönem ile birlikte Batı Dünyası, medeniyetin temeli olarak gördüğü antik Yunan ile ilgilenmeye başlamıştı. Bu amaçla sözde bir hıristiyanlık taassubu eyleme dönüştürülecekti. Anılan taassubu kullanarak, aslında emperyal politikalar sonucu Britanya ve Rusya başta olmak üzere bütün Avrupa Devletleri, Osmanlı Devleti'nden kimi toprakları koparıp bir “*Yunanistan Devleti*” yaratmak isteyeceklerdir. Bunun için de acılı bir hıristiyan melalinin²,bir başka deyişle “*Filhellenizm: Yunanseverlik*”in oluşturulması gerekmektedir.

Aslında belirtildiği üzere Filhellenizmin, Oryantalizmin bir uzantısı ve bir sonucu olarak, Batılıların emperyalizm politikaları için yaratılmış bir olgu olmuştur. İşte bu bağlamda Yunan Algısında var olan olumsuz ve sorunlu Türk imgesinin kökeninin Oryantalizmle bağlantılı olduğu açıktır. Bu nedenle konunun belirgin olarak ortaya çıkması için yazımızda, öncelikle başlangıçta Avrupa-merkezciliği olarak nitelenen “*Oryantalizm, Filhellenizm ve Turkokratia*” adlı üç terimin özet olarak açıklanmasında yarar görülmüştür. Daha sonra “*Oryantalizm, Filhellenizm ve Turkokratia*”nin ortaya çıkardığı “*Türk Karşıtlığının Kökenleri*” alt bölümünde bu algıyı yaratan; Batı kökenli Oryantalist ve Filhellenist kimi düşünür, bilimci, din adamı, yazar ve şair, sanatçı, gezgin, diplomat ve devlet kişilerinin yaklaşımları irdelenecektir.

Oryantalizm, Filhellenizm ve Turkokratia

¹ Türk imgesi ve Türkiye kavramlarının ortaya çıkması Batı dünyasında ağırlıklı olarak 12. yüzyıldan itibaren Haçlı Seferleri ile başlamaktadır. Batılılar, Küçük Asya başta olmak üzere Türkmenlerin yaşadıkları bölgelere “*Türkiya: Turcia*” tanımını getirmişlerdir. Diğer yandan, Batı kaynakçasında Osmanlı'yı “*Türk*” olarak karşılaması ve değerlendirmesi bilinen bir gerçekliktir. (Bakınız: Özbaran, S., 2017.Bir Osmanlı Kimliği.14.-17. Yüzyıllarda Rum/Rumi Aidiyet ve İmgeleri.Kitap Yayınevi, s.65-88)

²Melali: Birinci anlamı; can sıkıntısı, usanç; İkinci anlamı; üzüntü, hüznün, dert.

Oryantalizm

Oryantalizm, “Avrupa-merkezciliği”nin izlerini taşımaktadır. Avrupa-merkezciliğinin Batı’da aydınlanma sonrası oluşturulan kapitalizm için Doğu’nun kaynaklarını el koymanın, daha açık deyişle sömürgeleştirilmenin bir aracı olarak ortaya çıktığı söylenebilir. Bu tarihsel sürecin ilerleyişinde Doğu-Batı ayrımı da kurumsallaşmış ve Doğu’nun ötekileştirilmesini gündeme getirmiştir. Ötekileştirilen Doğu, insan sıfatından daha aşağı bir konuma yerleştirilmiş, medenileştirilmeye/yönetilmeye uygun bir duruma getirilmek istenmiştir. Bunun sonucu olarak Doğu halklarının iki seçeneği ortaya çıkacaktı. Birinci seçenekte Batılaşmayı ve getirdiği içselleştirmeyi kabul edecekti. İkinci seçenekte ise Batılaşturmaya karşı çıkararak çöküşü yaşayacaktı³.

Bu bağlamda Avrupa-merkezciliğinin Oryantalizmin geri planını oluşturma ve uygun bir ortam hazırlama yaklaşımı olduğu gözlemlenmektedir. Geçmiş 12. yüzyıla kadar uzansa da Batı’da, Oryantalist görüşün 19.yüzyılın ortalarından itibaren “*Oriental Studies: Doğu Araştırmaları*” adıyla, akademik bir disiplin olarak ortaya çıktığı görülmektedir. Dünya tarihinin ilerlemeci öyküsünün Batı kaynaklı olarak kabul edilmesinin en yetkin bilimsel temeli ise, 1978 yılında Said’in kaleme aldığı “*Oryantalizm: Doğuculuk= Şarkiyatçılık*” adlı kitabıyla dile getirilmiştir⁴.

Said varlık ve yokluk arasında ne var ise hepsini Doğu ve Batı arasındaki temel ayrıma dayandırır. O’nun Doğu’nun doğululaştırılması olarak kavramsallaştırdığı olgu, Türk modernleşmesinin yapısal bir açıklamasını da sunmaktadır.

Said; “*Şarkiyatçılık, Batı’nın Şark Anlayışı*” adlı kitabında, “Batı”nın “*Doğu*”ya bakış açısını sorgulamaktadır. O’na göre, Oryantalizm’in birbiriyle bağlantılı çeşitli anlamları vardır.

Birincisi: Oryantalizm, “*Doğu Araştırmaları*” gibi okullara sahip akademik bir ilgi alanı hatta bir disiplindir.

İkincisi, “*Oryant*” ile Batı ile Doğu arasındaki varlık ve doğa felsefesi (ontoloji ve epistemoloji) açısından ayrımı dile getiren bir düşünce tarzıdır.

³Amin, S., 2018. Avrupa-Merkezcilik-Bir İdeolojinin Eleştirisi (L’eurocentrisme Critique d’une idéologie) Çevirmen: Mehmet Sert. Yordam Kitap

⁴ Said, E. W., 2010. Şarkiyatçılık. Batı’nın Şark Anlayışları. Beşinci Baskı (Çeviri: Ülner, B.) Metis/Kültür Yayınları

Üçüncüsü ve belki de en önemlisi Oryantalizm, “Doğu üzerinde egemenlik kurmak, onu kendisinin çıkarı doğrultusunda yeniden yapılandırmak ve otorite sahibi olmak, daha ilerisi Doğu’nun insanları ve topraklarının Batı tarafından ele geçirilmesi amacıyla, bir başka deyişle emperyalizm için geliştirilen Batılı bir söylemdir”.

Burada emperyalizmin gizli ve açık(aleni) ya da bilimsel ırkçılık ile bağlantısı olduğunu söylemek gereği vardır. Gizli ırkçılık, uygarlık (medeni) anlamda geri kalmışlığın emperyalist “modernleşme misyonu” yardımıyla iyileştirilebileceğini ve iyileştirilmesi gerektiğini varsayar. Açık (aleni) ya da bilimsel ırkçılık, fizyolojik/genetik özellikleri üzerinde odaklanmıştır, çünkü bu ikinci sınıf özellikleri değişmez olarak görme eğilimdedir. Bu yaklaşıma göre, insan toplulukları; uygar (medeni, Batı Avrupalılar ve beyazlar), barbar (Osmanlı İmparatorluğu, Çin, Siyam ve Japonyalar gibi ve Sarılar) ve vahşi (Afrika, Avustralya ve Yeni Zelandalılar ve siyahlar) olarak sınıflandırılmıştır. Kimi Sosyal Darvinciler ve bilimsel ırkçılar ikinci sınıf ırkların yok olmaya yazgılı olacakları ve uygarlığın gelişmesinin de sadece İngilizlerin elinde olduğu bir dünyayı Anglosakson ırkının yönetebileceğine inanıyorlardı⁵.

Bu bağlamda Said; Oryantalizmi, onun önyargılar, cehalet, bilgisizlik, klişeler, standart duruma getirilmiş görüşler ve uydurmalarla karakterize edilen bir düşünce olarak niteler. Yenilenirse Said’e göre, Batı’nın Şarkiyatçılık yaklaşımı, önce dünyanın bir bölgesini kendine yabancı saymakta, sonra Şark’a dair değişmez bir yargıyı kurmakta, dahası bunun insan deneyimi olduğunu görmeme kusurunu işlemektedir⁶.

Özet olarak şu söylenebilir^{7,8,9}:Oryantalistlere göre; “Batı Dinamik, Doğu ise Değişmez/Durağandır.Dinamik Batı; yenilikçi, becerikli ve hareketlidir. Akılcı ve Bilimseldir. Disiplinli, düzenlidir. Mantıklı ve duyarlıdır.

⁵ Hobson, J. M., 2020.Batı Medeniyetinin Doğu Kökenleri.7. Baskı (Çeviri: Ermet.E.) Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, s.222-229

⁶ Kaymakçı, M.,2018. Yunan Algısındaki Türk İmgesinin Kökenleri Ve Dostluk İçin Çıkış Yolları (İç., Ege Adalarının Unutulan Halkı: Rodos Ve İstanköy Türkleri (Ed., Kaymakçı, M., Özgün, C.) Eğitim Yayınevi, Konya, S.,273-293

⁷ Hobson, a.g.e, s.23

⁸ Kaymakçı, Mustafa, 2012.Oryantalizmin Kökenleri Üzerine-1.
<http://dagarcikturkiye.com/01/06/2012>

⁹ Kaymakçı, Mustafa, 2012.Oryantalizmin Kökenleri Üzerine-2.
<http://dagarcikturkiye.com/01/07/2012>

Akıl odaklıdır. Otoriter, bağımsız ve işlevseldir. Özgün, demokratik, anlayışlı ve dürüsttür. Uygardır. Ahlaki ve ekonomik olarak ilerlemecidir.”

“Doğu; Taklitçi, cahil ve edilegendir. Akılcı değildir, batıl ve geleneklerine bağlıdır. Tembel, dengesiz ve doğaldır. Mantıksız ve duygusaldır. Beden odaklı hareket eder, egzotik ve alımlıdır. Çocuksu, bağımlı ve olaylara işlevsiz bakar. Esir ruhludur, disiplinsiz, anlayışsız ve ahlaksızdır. Uygar değil, barbardır. Ahlaki olarak geri ve ekonomik olarak durağandır” şeklinde kabul vardır.

Filhellenizm

Filhellen, Yunancada “*Filos: Dost*” ve “*Ellinas: Hellen-Yunan*” sözcüklerinin birleşmesi ile oluşturulmuştur. Türkçede Yunanperver ya da Yunanseverlik olarak karşılık bulan “*Filhellenizm*” sözcüğü, Yunan’a ve Yunan ile bağlantılı olan her şeye derinden sevgi besleyen kişileri tanımlamak amacıyla kullanılır.

Hellen terimi ilk başta sadece kuzey Yunanistan’ı göstermek için kullanılmışsa da zamanla bütün Yunanistan’ı betimlemiştir. Greklerin Perslerle, Batının nitelendirmesi ile “barbarlarla” savaşıması karşısında bu terim yeni bir anlam kazanmıştır. Bir başka deyişle “*Barbar*” teriminin karşıtı olarak “*Hellen*” terimi kullanılmaya başlanmıştır. Doğu-Batı karşılaştırmasında Avrupa’nın karşısına Asya’nın yerleştirilmesi gibi barbarların(!) karşısına da Hellenler yerleştirilmiştir.

Birinci yüzyıldan itibaren ise Hellen teriminin Doğu Akdeniz havzasında Grek ve Bizans topraklarında yaşamakta olan, dil, kültür ve tarih bakımından ortak bir geçmişe sahip halkları için kullanıldığı belirtilmektedir¹⁰.

Tarihte Filhellenler, sevgilerini gerek sözlü gerek yazılı olarak verdikleri eserlerle ortaya koymuşlar ve bu doğrultuda oluşan Filhellenizm akımını oluşturmuşlardır. Avrupa’da Filhellenizm’in bir akım olarak en etkin olduğu olay ise, Yunanların 1821 yılında başlayan ve bağımsızlık mücadelesi olarak görülen Mora isyanıdır. Aslında Filhellenizm terimi 19.

¹⁰ Speck, P., 1994. “Schlecht geordnete Gedanken zum Philhellenismus”, Der Philhellenismus in der westeuropäischen Literatur 1780-1830, Ed. Alfred Noe, Amsterdam, Atlanta: Radopi, s. 1.

yüzyılda ortaya çıkmış bir terim olmayıp kökleri de Antik Yunan kültürüne dayanmaktadır ¹¹ .

Çağ ve Ural ¹² , Batı'nın Oryantalist yaklaşımının Yunanların kimlik arayışlarına çanak tuttuğunu ve “*Türkler hak tanımayan ve Tiran efendidir*” ve “*Greklere yoksulluk, cehalet yorgunluk, acı, dert, kamçı, falaka, ölüm getirmiştir*” şeklinde algının ortaya çıkarıldığını yazmaktadırlar. Bu bağlamda yazarlar: “*Yunan kültürünün ondokuzuncu yüzyıldan itibaren gelişen “Filhellenizm: Yunanseverlik” akımlarla beraber Batı medeniyetinin beşiği olarak gösterilmesi Yunanları Türklere uzaklaştıran en önemli etmenlerden birisi olmuştur.*” demektedirler.

Yunanseverlik'in Avrupa kültüründe Aydınlanma döneminden sonra yoğunlaştığı ve sistemli duruma geldiği söylenebilir¹³. Aydınlanmacılara göre, “*uygarlıktan yoksun*” Türkler, Avrupa kültürünün “*baş düşmanıdır*” ve Avrupa'nın “*en güzel*” topraklarını “*kanlı yönetimleri*” le işgal etmişlerdir.

Özetle “*Yunanseverlik*, Avrupa-merkezciliğinin Türk Düşmanlığını beslediği bir yaklaşım olmuştur. Bir başka deyişle “*Yunanseverlik*”, *Batı'nın Doğu'yu etki altına alması ve denetlemesi için dahice meşrulaştırma ortamı yaratan “Oryantalizm”*in bir sonucudur.

Turkokratia

Turkokratia, “*Türk Egemenliği*” olarak tanımlanan bir ifadedir. Geniş anlamda Osmanlı Türklerinin Balkanlar, Ortadoğu, Arabistan ve Kuzey Afrika'da egemenliği olarak kabul edilebilir.

¹¹ Özşuer, E, 2016. 19.yüzyıl Avrupa Romantiklerinin 1821 Mora İsyanı Üzerindeki Siyasi Ve Kültürel Etkileri. Türkiyat Mecmuası, c. 26/2, 2016, s.331

¹² Çağ, G., Ural, S., 2014. Türk-Yunan İlişkilerinin Değiş(e)meyenleri: Yunan algısında Türk İmgisine Tarihsel Bir Yaklaşım. History Studies International Journal of History.ISSN 1309-4688 Volume 6 Issue 2 february 2014

¹³ Aslında Oryantalizmin bir ürünü olan Yunanseverlik'in Avrupa aydınlanmasıyla da ortaya çıktığı gözlem lenmektedir.Aydınlanmanın getirdiği bilimsel ve teknik ilerlemeler de Avrupalı egemen güçlerin ve kapitalist düzenlerinin,dünyanın bir bölümünü sömürgeleştirmenin aracı olmuştur.Bu bağlamda,Aydınlanma ,daha baştan kendi olumsuzlaması ya da “*karanlık yüzü*” olan “*karşıt-Aydınlatmayı*” yaratmıştır.Aydınlanmanın getirdiği bilgi ve bilimin kimin yararına kullanıldığı sorunu da güçlenmiştir.Bir başka deyişle,*bilimin “burjuva çıkarlarını koruma ve sürdürmenin aracına dönüştürdüğü”* söylenebilir(Bakınız;Kula,O.B.,2018.Doğu'dan Batıya Aydınlanma.Tekin Yayınları.İstanbul,s.22-23)

Ancak Türkçe kaynakçada “*Türkokratia*”, genellikle, Yunanistan coğrafyasında kimi araştırmacıya göre 400 yıl, kimi araştırmacıya göre 600 yıl boyunca süren Türk Egemenliği olarak tanımlanmaktadır.

Turkokratia, Yunanlara göre; “Yunan *ulusunun kendi topraklarında yaşarken Türkler tarafından zorla egemenlik altına alındığı, kötülük, mutsuzluk ve gerilikten başka bir şey yaşatılmadığı kölelik yıllarıdır.*”¹⁴

Bir başka deyişle Turkokratia, Yunan algısında esarete dayalı karanlık yılları işaret etmektedir¹⁵.

Turkokratia’ya karşı Yunan mücadelesinin, iç dinamikler açısından Fransız devrimi sonrası monarşinin çöküşü ile başlayan eşitlik, özgürlük ve adalet kavramlarının halka ait olduğu düşünceyle başladığı söylenebilir. Bu düşünme sistemi, ilkesel olarak, diğer imparatorluklar içinde olduğu üzere Osmanlı İmparatorluğu içinde de yaşamakta olan Sırp, Arnavut ve Bulgar gibi uluslarla birlikte Yunanların da kendi kimliklerinin keşfetmesine, ulus-devlet anlayışı ile milliyetçilik olgusunun doğmasına neden olacaktır.¹⁶

Çağdaş Yunan tarihi bu anlamda “*Turkokratia*” karşı vermiş olduğu mücadelelerin tarihidir. Yunan tarih yazıcılarına göre “*Turkokratia*” ile ilgili en olumlu şey, “*Türk egemenliğinin hiç kuşkusuz, Yunan Devrim kahramanları tarafından sonlandırılmış olmasıdır!*”. Yunan bağımsızlık Savaşı, 1821 Mora İsyanı ile başlamış ve 1829 yılında Yunanistan’ın bağımsızlığını kazanmasıyla “*Turkokratia*” sona erdirilmiştir.

Oryantalizm ve Filhellenizm’de Türk Karşıtlığının Kökenleri ¹⁷

Oryantalist ve Filhellenist Düşünürler¹⁸

¹⁴ Demiröz, D., 2017. Yunan İlkoluk Edebiyat Kitaplarında Türk İmajı -The Image of “Turk” in Greek Litera Volume: 27, Number: 2, 2017 65 Litera: Dil, Edebiyat ve Kültür Araştırmaları Dergisi Litera: Journal of Language, Literature and Culture Studies, s.71-72

¹⁵ Milas, 1991’den aktaran Paksoy, A., F., 2019. Ege’nin İki Yakası. Türk Basımında Türk-Yunan İlişkileri. Literatür. s.53

¹⁶ Özsüer, E., 2018. Turkokratia. Avrupa’da Türk İmajı, Kronik, s.133-137

¹⁷ “*Oryantalizm ve Filhellenizm’de Türk Karşıtlığının Kökenleri*” alt bölümünde, özellikle adı geçen Batı kökenli kimi düşünür, bilimci, yazar, şair ve sanatçıların, evrensel kültür birikimine önemli katkıları olduğu bilinmektedir. Ancak bu alt bölümde anılan kişilerin Türkler konusunda yapmış olduğu değerlendirmelerin, günümüzde Batı dünyasında zaman zaman ortaya çıkan, ancak hala geçerli olan ve yaşanan Türk karşıtlığının yansımalarında dikkate değer payları olmuştur. Bu nedenle bilinmesi ve irdelenmesinde yarar görülmüştür.

Başlıca Oryantalist ve Filhellenist Düşünürler arasında tarih sırasına göre; Desiderius ¹⁹ , Voltaire ²⁰, Denis Diderot ²¹, Immanuel Kant²², Johann Gottfried Herder ²³, George Wilhelm Friedrich Hegel ²⁴, Karl Marx - Friedrich Engels²⁵ ve Samuel P. Huntington²⁶ gibi düşünürler sayılabilir.

Oryantalist ve Filhellenist Bilimciler

Düşünürlerin yanında, teknik bilimlerle uğraşan bilim adamları da Türk karşıtlığı kampanyasına katılmışlardır. Bunların öne çıkanlarından kimileri şunlardır:

Blaise Pascal

Fransız Blaise Pascal (d.1623-ö.1662), matematikçi, fizikçi ve düşündürdür²⁷. Akışkanlar mekaniğinde kendi adını taşıyan Pascal Yasası'nı bulmuştur.

Türklerle ilgili hiçbir somut bilgisi olmamasına karşın; “*Atalarından aldığı gelenekleri uygulayan bu kadar çok, inançsız kafir Türk'le karşılaşmak ne kadar elem verici*” diye yazılar yazmıştır²⁸.

Charles Darwin

Charles Darwin (d. 1809-ö.1888), 1859'da yayınladığı “*On the Orijin of Species: Türlerin Kökeni Üzerine*” adlı kitabıyla evrim kuramının kurucusu olan İngiliz doğa bilimcisidir ²⁹.

Darwin'in Türk Karşıtlığı konusunda ortaya çıkan tartışma, “*Darwin, C., 1887. Darwin, Francis (Ed.), The life and letters of Charles Darwin: Charles*

¹⁸ “*Oryantalist ve Filhellenist Filozoflar*” konusu, daha sonraki bir yazımızda işlenecektir. Burada bütünlüğü korumak amacıyla, Türk İmgesini oluşturan düşünürlerin sadece adlarının verilmesi uygun görülmüştür.

¹⁹ <https://www.britannica.com/biography/Desiderius-Erasmus>

²⁰ <https://www.britannica.com/biography/Voltaire>

²¹ <https://www.britannica.com/biography/Denis-Diderot>

²² <https://www.britannica.com/biography/Immanuel-Kant>

²³ <https://www.britannica.com/biography/Johann-Gottfried-Herder>

²⁴ <https://www.britannica.com/biography/Georg-Wilhelm-Friedrich-Hegel>

²⁵ Kula, O.B.2005. Batı Felsefesinde Oryantalizm ve Türk İmgesi. Türkiye İş Bankası, Kültür Yayınları, s.149-393

²⁶ Huntington, S., 2011. Medeniyetler Çatışması ve Dünya Düzeninin Yeniden Kurulması (Çeviri: Özdemir, C.; Turhan, M.) Okuyan Us Yayınları, İstanbul

²⁷ <https://www.britannica.com/biography/Blaise-Pascal>

²⁸ Yerasimos, S., 2002. Türkler, Doğu ve Batı, İslam ve Laiklik” Doruk Yayınları, s.32

²⁹ <https://www.britannica.com/biography/Charles-Darwin>

Darwin'in Yaşamı ve Mektupları"ndan kaleme alınan bir metinden kaynaklanmaktadır.

Özgün metin ve çevirisi şudur:

*"The more civilized so-called Caucasian races have beaten the Turkish hollow in the struggle for existence. Looking to the world at no very distant date, what an endless number of the lower races will have been eliminated by the higher civilized races throughout the world."*³⁰

*"Daha uygar bilinen Avrupalı beyaz ırklar, varoluş mücadelesinde Türkleri hezimete uğrata gelmiştir. Çok uzak olmayan bir gelecekte dünyaya bakıldığında, tüm dünyadaki çok sayıda alt ırk daha ileri uygarlıklar tarafından ortadan kaldırılmış olacaktır"*³¹.

Darwin'in Britanya Başbakanı da olmuş William Gladstone'nun Türkler aleyhine yazdığı *"Bulgar Dehşetleri ve Doğu Sorunu"* ve *"Katliam Dersleri"* adlı kitaplarından ve düzenlenen toplantılardaki söylevlerden çok etkilendiği de bilinmektedir.1876'da Londra'da düzenlenen Doğu sorunu toplantısının gönüllü destekçisi olmuştur.Toplantının sonuç bildirgesine göre, Balkanlar'da insan hakları ihlalleri hemen son bulmalı; Osmanlı'da hemen acilen reformlar yapılmalı ve Britanya , Rusya ile ittifak kurmalıydı. Charles Darwin, Balkanlar'da ne olduğunu kuşkusuz bilmiyordu; sadece derin saygınlığı ve hayranlığı olduğu lideri Gladstone'nin yazdıklarından etkilenmişti ³² .

Oryantalist ve Filhellenist Din İnsanları

Batı Dünyası'nda çok sayıda Türk Karştı Din Adamı vardır. Bunların başını ise *"Papalık ve Papalar"* çekmektedir.

³⁰ Darwin, C., 1887.Darwin, F., (Ed.), The life and letters of Charles Darwin. including an autobiographical chapter, Londra: John Murray, Volume 1, pp.316.erişim tarihi: 27 Şubat 2021

³¹ Burada üzerinde durduğumuz nokta, Darwin'in evrim kuramını yadsımak değildir. Darwin'in yaşadığı zamanın ruhuna uygun olarak Türklerle bakış açısının tespitidir. Darwin *"Kafkas ırkları"*olarak *"Avrupalı beyaz ırkları"* nitelendirilmektedir."*Beyaz ırklar*" tanımı, tarihin farklı dönemlerinde, beyaz köle sahibi, Avrupalı Hıristiyan, İngiliz kökenli, uygar Avrupalı gibi sömürgelerdeki farklı grupları birbirinden ayırt etmek için kullanılmıştır.Bu nedenle çeviride, *"Caucasian races"* karşılığının *"Kafkas ırkları"* yerine *"Avrupalı beyaz ırklar"*olarak adlandırılmasının daha doğru olduğu düşünülmüştür.Çeviri,Çengel,M.N.,2021 tarafından yapılmıştır.Çengel;Ege Üniversitesi Yabancı Diller Yüksekokulu Emekli Öğretim Görevlisi ve Britanya Reuters Ajansı Ankara Eski Temsilcisidir.

³² Yalçın, S.,2019. <https://odatv4.com/darwin-turkler-hakkinda-ne-dusunuyordu-1503091200.html>

Papalar

Papa II. Urban

Urban II. (d.1088-ö.1099) Haçlı seferlerinin kurucusudur³³.Aslında Haçlı Seferlerinin temelinde, yoksul Batı'nın, Doğu'nun göreceli zenginliğinin yağmalanması düşünce yatmaktadır. Bir başka deyişle konu ekonomi-politiktir. Ancak dönemsel olarak bunun din motifiyle süslenmesine gereksinme duyulacaktır. Selçuklu Türklerinin üzerine yürüyen Haçlı Ordusu, Anadolu üzerinden Suriye'ye geçmiş, yol boyunca her tarafı talan etmiştir. Kudüs'e kadar 100.000 (yüzbin) müslümanı insafsızca öldürmek gibi insanlık aleminin en korkunç katliâmının yapıldığı bildirilmektedir. Haçlı Seferleri siyasi bir varlık olarak ta papalığı güçlendirmiştir^{34,35,36}.

Diğer Papalar

Urban II'den sonra gelen bütün papalar da Türk Müslüman düşmanlığını öne çıkararak Haçlı Seferlerini örgütlemişlerdir. Papalığın kuruluşundan bugüne kadar, Türk-Müslüman milletlere en küçük bir sempati ve en basit bir insanlık duygusu gösteren tek bir papa çıkmadığı bilinmektedir. Bunlara arasında öne çıkan kimileri şunlardır³⁷.

Nicholas

Nicholas,1453'de Türklerin İstanbul'un kuşatılması sırasında karşı saldırı için Hıristiyanlık dünyasından kuvvetleri örgütlemiştir. Doğu sularına yelken açması için üç kadirgayı görevlendirmiş ve ayrıca beş kadirga daha sipariş verdiği bilinmektedir. Nicholas, bütün Hıristiyanların Türklere karşı bir Haçlı Seferine katılmalarını zorunlu gören bir bildiri yayınlamıştı. Bu bildiride "II. Mehmet'ten İsa'nın kilisesinin en zalim düşmanı, babası şeytan gibi hem bedenleri hem de ruhları yutmaya çalışan şeytanın oğlu, cehennem azabının oğlu, ölümün oğlu; Hıristiyanların kanını

³³ <https://www.britannica.com/biography/Urban-II>

³⁴ Demirkent, I., 2011.Haçlı Seferleri Düşüncesinin Doğuşu ve Hedefleri.Tarih Dergisi, s. 65 vd.

³⁵ Krey, A.C., 1948.Urban's Crusade Success or Failure. The American Historical Review, (53 /1948), s. 235-250.

³⁶ Maalouf, A.,2016. Araçların Gözünden Haçlı Seferleri.Yapı Kredi Yayınları.İstanbul

³⁷ <https://dintahripcileri.com/islam-turk-dusmani-papalar/>

akıtmak suretiyle susuzluğu hiç doymayan kuduz bir hayvan gibi yerinden doğrulmuştur" ifadelerini kullanmıştı³⁸.

Callixtus III

Callixtus III, 1456'da Türk ve Müslüman düşmanlığının unutulmaması için "papal bull"³⁹ olarak adlandırılan bir papalık kararnamesi ile kilise çanlarının öğleden sonra çalmasını emretmişti. Bu emir, Avrupa kiliselerinin pek çoğunda hala uygulanmaktadır.

Puis V.

Puis V., Osmanlının büyük kayıp verdiği "*İnebahtı Deniz Savaşı*" anısına, Katolik dua takvimine bir gün koydurmuştur. Bu dua, "*Tesbih Yortusu*"nda hala kutlanmaktadır.

Clement XI

Clement XI., "*En büyük ve en başarılı Türk düşmanlarından biri*" diye övülür.

Francis ya da Francesco

Özgün adı Jorge Mario Bergoglio (d.1915-) olan günümüz papasıdır. 1915 olaylarının 100. yılı nedeniyle Vatikan'da düzenlenen ayinde, Sözde Ermeni Soykırımını "*soykırım*" diyen Papa Francesco, Avrupa Parlamentosu'na da bu konuda yönlendirmiş bulunmaktadır. Papa Francesco, Buenos Aires Başpiskoposu olduğu dönemde de Türklerin Ermenilere karşı "*soykırım*" yaptığını ileri sürmüştü⁴⁰.

Hristiyan Din Adamları

Johann Faber

Johann Faber (d.1478-ö. 1541) Viyana piskoposudur⁴¹. 1400'lerin ortalarında Türklere karşı Avrupa'nın her yerinde Katolik dini törenler düzenlenmiştir. Bu dini törenlerde; "*Türklere karşı bir zaferin sadece*

³⁸ Frazee, C. A. / Çev. M. Şahin. İstanbul'un Fethinden Sonra Osmanlıların Kazanımları Ve Katoliklerin Tepkisi. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1844> 12s.216

³⁹ "Papalık kararnamesi ya da fetvası" olarak Türkçe karşıtı olan "papal bull", Katolik Kilisesi'nin bir papası tarafından çıkarılan bir tür kamu kararnamesi ya da tüzüktür. Adını, kimliğini doğrulamak için geleneksel olarak sona eklenen kurşun mühürden alır (Bakınız: https://en.wikipedia.org/wiki/Papal_bull)

⁴⁰ <https://www.tarihistan.org/papa-isaret-etti-turk-dusmanlari-devrede/8615/>

⁴¹ <https://www.britannica.com/biography/Johann-Faber>

Tanrı'nın yardımıyla kazanılabileceği ve bu yüzden Hristiyan aleminin Türklerin zalimliğine karşı direncini yitirmemesi” yönünde iletiler verilmiştir. Faber, şöyle demiştir:“Dünyada yaş ve cinsiyet ayırımı yapmadan çocuk yaşlı herkesi kesen, hatta ana rahmindeki bebeği bile katleden Türkler kadar acımasız ve kaba bir ırk yoktur.”⁴².

Johannes Bessarion

Johannes Bessarion (d.1403/8-ö.1472), bir Roma Katolik kardinal piskoposu ve Konstantinopolis'in ünvanlı Latin Patriği'dir⁴³. Yaşamının sonuna kadar kaleme aldığı yazılarıyla, Türklere karşı büyük bir haçlı seferinin düzenlenmesi ve İstanbul'un geri alınması düşüncesi Bessarion'un hayatının merkezinde olmuştur.⁴⁴.

Martin Luther

Alman Papaz Martin Luther (d.1483-ö.1576)⁴⁵, Ortaçağ düşüncesine karşı çıkararak dinde reform hareketini başlatan kişi diye tanıtılmıştır. Hıristiyanlık dinini feodal egemenliğin bir aracı olmaktan çıkararak kentsoyluluğun (burjuvazinin) egemenlik aracı haline getirmeye çalışmıştır.

Ancak, Türk karşıtlığını düşünce ve eyleminin temeline yerleştirerek dizgeleştiren Batılıların öncülerinden biri de olmuştur. Martin Luther'in Türklere yönelik yargıları zaman zaman değişmekle birlikte şöyledir: *“Türkler, Tanrı'nın öfkeli kırbacı, yakıp yıkan Şeytan'ın uşağıdır. Onları yenmek için önce efendisi Şeytan'ı yenmek ve Türkleri tek başına bırakmak gerekir. Türk'ün tanrısı olan Şeytan'ı yenmeden Türk'ü yenmek, kolay olmayacaktır. Şeytan ise bir ruhtur; topla, tüfekte, at ve insanla yenilmez... Bir Türkü öldüren vicdan azabı duymamalı, tersine Hıristiyanlığın düşmanını yok ettiği için vicdanı rahatlamalıdır... Eğer Samson gibi güçlü olsaydım, çaresini bulur hergün bir Türk öldürürdüm...”*,

“Tanrı Türkleri, Hıristiyanlar' a ceza versin, onları yola getirsin diye gönderdi. Bunun için onlara karşı savaşmak mümkün değildir, buna boyun eğip, sabretmek gerek. Fakat Tanrı ilerde, onların (Hıristiyanların) çektikleri

⁴² Turkey, Sweden and the EU Experiences and Expectations", Report by the Swedish Institute for European Policy Studies, Nisan 2006, s.

⁴³ <https://www.britannica.com/biography/Johannes-Bessarion>

⁴⁴ Aliyazıcıoğlu Z. İ.,2018. Papalık Hizmetinde Kardinal Bessarion'un Türklere Karşı Haçlı Seferi ÇAĞRISI Tarih İncelemeleri Dergisi XXXIII / 2, 2018, s 399-427, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/607175>

⁴⁵ <https://www.britannica.com/topic/The-Life-and-Letters-of-Martin-Luther>

cezayı kâfi görecek ve Türkleri geri çekecektir. Türklerin hiçbir zaman bütün Avrupa'yı ele geçirecekleri düşünülmemiştir.”, “*Türk İmparatoru da Tanrı tarafından gönderilmiştir. Kötü bir İktidar da olsa ona itaat edip katlanmak gerekir.*”,^{46, 47.}

“*Vermahnung zum Gebet wider den Türken': Türklere Karşı Duaya Çağrı*” eserinde de özellikle Hıristiyan dünyasının günahlarının çokluğundan yakını. Tanrı'nın bu sebepten insanların dualarını işitmemesi endişesini dile getirmesine rağmen Papa'nın ve Türklerin sonunun yaklaşması ümidini yitirmeyerek, insanların duaya devam etmeleri gerektiğini vurgular. *'Mahşer günü uzakta olamaz ve Türkler de tıpkı Papa gibi sonlarına yaklaşmış olur... Bundan hiç şüphem yoktur.*'der.

Oryentalist ve Filhellenist Yazar, Oyun Yazarı ve Şairler

Batıda, Türk karşıtlığını dile getiren çok sayıda Oryentalist ve Filhellenist Yazar, Oyun Yazarı ve Şair vardır. Bunlar arasında; György Dozsa, Pierre de Ronsard, William Shakespeare, George Gordon Byron, Victor Hugo, Edgar Allan Poe, Gustave Flaubert, Miguele de Cervantes, Jean Paul Sartre, Nikos Kazancakis, Dido Sotiriyu ve İlias Venesiz gibi adlar akla gelmektedir.

György Dozsa

Osmanlı 'ya esir düşen Macaristanlı György Dozsa'nı anıları, Balivet; M., tarafından “*Türkler (Türklerin Gelenekleri, Görenekleri ve Hinlikleri Üzerine İnceleme)*” adıyla kaleme alınmıştır. Kitap, Batı'da Türk Korkusu'nu yansıtan çok sayıda yayından birisidir⁴⁸.

Dozsa'ya göre; Batının günahlarından arınması için acımasız Türkler gönderilmiştir; kıyamet kapıdadır ve Türkler de Deccal'ın hizmetindedir. Balivet, Dozsa'nın Türklere hayranlık duyduğunu da belirtir ve yüzyıllardır Türklerle ilgili korku ve hayranlık duyguları arasında gidip gelen Batı'nın ruh halinin Dozsa'nın kişiliğinde ete kemiğe büründüğünü yazar.

Pierre De Ronsard

⁴⁶ Koloğlu, O.,2019. Prusya'dan Enverland'a ve Günümüze Türk-Alman Tarihi.Tarihçi Kitabevi

⁴⁷ Tanyu, H., 1981.Martin Luther'in Türkler Hakkındaki Sözleri
<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/37/769/9752.pdf> s.157-158

⁴⁸ Balivet; M., György Dozsa Türkler (Türklerin Gelenekleri, Görenekleri ve Hinlikleri Üzerine İnceleme). Bilge Kültür Sanat Yayınları

Pierre de Ronsard (d.1524-ö.1585), 16.yüzyıl Fransa'sında La Brigade adlı şiir akımını başlatan önemli bir şairdir⁴⁹. Şairin görevinin, "halklara ve krallara yol göstermek" olduğunu söyleyen Ronsard bu yolu, benzerlerinde olduğu gibi, "yeni bir Yunan miti-düş gücüne göre biçim değiştiren düşünce" yaratmaya çalışarak sürekli Türk karşıtlığı olarak göstermiştir⁵⁰.

Bir şiirinde şunları söyler: "Bütün bilimlerin ve felsefenin anası, besleyicisi bu büyük şanlı uygarlığın (Yunanistan), böylesine barbar bir milletin (Türklerin) eline düşmesi ne kötü bir talihsizliktir!... Ah! Ne söyleyebilirim ki!... Ah! Olayların sürekli değişimi!... Ah! Işık saçan, asil yüce varlık şimdi karanlıklar içinde kör edilmiş."⁵¹.

William Shakespeare

William Shakespeare (d.1564-ö.1616), oyunları ve şiirlerinde insanlık durumlarını kaleme alan bir yazar olarak bilinir⁵².

Shakespeare'in Türkler konusunda yaklaşımları çağdaşlarından farklı değildir. Önemli oyunlarından birisi olan "Othello"da Othello "uğursuz, iftiracı ve başı sarıklı, çok zararlı Türk" diye tanımlanmaktadır.

Oyunda Türk'e dönen Mağripli⁵³ Othello, doğru yoldan tekrar günaha döndüğü için "iki kere" lanetlenmiştir. İslam İmparatorluğu'na karşı bir Haçlı Seferi'ne komuta etmesi için gönderilmiş, "Türk'e dönmüş" ve içteki düşman haline gelmiştir. Venedik Devleti'ni "karalamış", Avrupalıların korkunç hayali olan İslami öteki'ye dönüşmüştür: Othello cirkin bir klişe olmuştur⁵⁴.

Bununla birlikte Othello'nun Türkçe'ye yapılmış olan çevirisinde "Are we turned Turks" kısmının "Kendimizin düşmanı olduk da" ve de "Where a malignant and a turbaned Turk" dizesinin, "Rastlamıştım zorbalık eden bir

⁴⁹ <https://www.britannica.com/biography/Pierre-de-Ronsard>

⁵⁰ Heath, M.J., Crusading Commonplaces: La Nove Lucinge and Rhetoric Against the Turks.Genevre, Droz, s.31

⁵¹ Heath, M.J., "a.g.e, s.31

⁵² <https://www.britannica.com/biography/William-Shakespeare>

⁵³ "Mağrip", Arapça kökenli bir sözcüktür. Tarihte, Osmanlı İmparatorluğu yönetimi sırasında İber Yarımadası, Malta ve Sicilya'yı da içerirdi. Günümüzde ise Mağrip, dar manada Tunus, Cezayir, Fas ve Batı Sahra'yı kapsamaktadır.

⁵⁴ Vitkus,D.J., Othello'da Türkleşme Olgusu: Mağripli'nin Dönüşümü Ve Lanetlenişi.çeviri: Burç İdem Dinçel,<https://dergipark.org.tr/download/article-file/172561,s.105-144>

sarıklıya” şeklinde olduğu görülmektedir⁵⁵. Anılan çeviride, “*Türk*” sözcüğünün kullanılmaması, Shakespeare’in Türk okuyucusu nezdinde Türk Düşmanı olduğunun örtülmesi isteğinin bir göstergesi olarak yorumlanabilir.

Shakespeare’in “*Othello*” oyunu dışındaki “*Onikinci Gece*”, “*Kuru Gürültü*”, “*Hırçın Kız*” ve “*Yeter ki Sonu İyi Bitsin*”i de içine alan oyunlarındaki aksiyonlar da Türkler’in belirsiz tehdidi üzerine kurgulanmıştır. Anılan oyunlarda sahne üzerinde görülmeyen bu güç; korsanlık, tutsaklık ve savaş kavramlarıyla birleştirilmiştir⁵⁶.

Moliere

Molière, (d.1622-ö.1673) klasizim akımının komedi türünde en büyük sanatçısıdır⁵⁷.

Dönemin diğer sanatçıları gibi Molière’de de oryantalizm ve Türk karşıtlığı yansımaları söz konusudur. Örneğin, “*Kibarlık Budalası*” adlı oyun bunlardan birisidir⁵⁸.

Öyküsü kısaca şudur:4.Mehmet’in elçisi olarak Paris’e gelen ve görkemli bir törenle karşılanan Süleyman Ağa Fransız sarayının ihtişamına beklenen ilgiyi göstermeyince,14. Louis bu ilgisizliğin intikamını almak için, Molière’e “*Türkleri küçük düşürücü*” bir oyun sipariş eder ve “*Kibarlık Budalası*” bu amaçla kaleme alınır. Özgün kitabın kapağında da kavuklu Türkler, gülünç olarak resimlenmekteydi.

Oyunun kahramanlarından birisi olan görgüsüz zengin Mr. Jourdain, yüksek sosyeteye girebilmek için Büyük Türk Müftüsü Mamamuşi kılığında düşüp kalkarak şaklabanlık yapıyor ve mumlar dikili bir kavuk taşıyordu⁵⁹. *Kibarlık Budalası* ilk kez 14 Ekim 1670’te Chambord’da, aynı yıl 28 Kasım’da ise, sarayda kralın huzurunda oynanmıştır.

George Gordon Byron

George Gordon Byron (d.1788-ö.1824), Avrupa’da romantik akımın öncülerinden biri olarak bilinen şair ve hicivcidir. Batı’da “*neşe, hoşgörü ve*

⁵⁵ Shakespeare, W., 1994.Othello. Çeviren: Özdemir Nutku, Remzi Kitabevi Yayınları, İstanbul, s.83

⁵⁶ Vitkus, D.J., a.g.e

⁵⁷ <https://www.britannica.com/biography/Moliere-French-dramatist>

⁵⁸ Molière, 2016.Kibarlık Budalası (Çeviri; Berna Güven)İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul

⁵⁹ <http://www.radikal.com.tr/yazarlar/mine-g-kirikkanat/buyuk-mamamusi-jacques-chirac-737045/>

özgürlüğün ozanı" olarak tanımlanan Byron , Türk düşmanlığını besleyen şairlerden de birisi olmuştur ⁶⁰.

Byron'nın Türklere bakış açısı konusunda Türkiye'de de çelişkili yaklaşımlar olduğu söylenebilir. Örneğin; Byron'nın Türk Düşmanlığını bugün varolan milliyetçiliğin ürettiği bir mit olduğunu, 1800'lerin romantik akımıyla birlikte düşünülmesi gerektiğini bildirenler de vardır ^{61,62}. Bu kapsamda Byron'nın ele aldığı temalar ve kurguladığı tiplerle Batı dünyasının o zamana kadar azımsadığı/küçümsediği Doğu'nun gerçek değerlerini ve güzelliklerini ele aldığı ve bu durumun Batı dünyasında hem ahlaki hem mertlik düzeyinde bir tartışmayı başlattığı da bildirilmektedir⁶³.

Bu koruyucu yaklaşımlara karşılık, Byron'ın "*Childe Harold*" ve "*Turkish Tales: Türk Hikayeleri*" adlı yapıtlarıyla; Türklerin zalim, Yunanlılar mazlum olarak gösterildiği de belirtilmekte ve anılan yapıtlarla, Avrupa'da Yunan hayranlığını başlattığı bilinmektedir.

Byron, Yunan milli şairi Rigas'tan geri kalmayacak şekilde, Yunan melali, Yunan nostaljisi ve Yunan Megal-i İdeası için şiirler yazarak Avrupa'da Yunan Bağımsızlık Savaşı için sempati yaratmıştı.

Byron, Türk karşıtlığını neredeyse bir yaşam biçimi durumuna getirmişti. Karşıtlığını yalnızca yapıtlarına değil, sahip olduğu büyük serveti kullanarak eylemlerine de yansıtıyordu. Byron'un özlediği diyar, şiirlerinde dile getirdiği Yunan tanrıların ve tanrıçaların bulunduğu, Antik Yunan eserlerinin yanı başında sadece Yunanlıların yaşamasını istediği topraklardı.

Türklere karşı savaşıyan Rum çeteleri arasındaki ayrılıkları gidermek ve onları tek bir çatı altında toplamak için Yunanistan'a gelmiş ve 1824 yılında burada ölmüştü⁶⁴.

Victor Hugo

⁶⁰ <https://www.britannica.com/biography/Lord-Byron-poet>

⁶¹ <https://eksisozluk.com/lord-byron--144065?p=6>

⁶² <https://cemilkarakullukcu.wordpress.com/2015/07/31/bilinmeyen-yasamlar-lord-byron/>

⁶³ Gülderen-Krasnıqı, S., S. Okumuş, A Study Of Lord Byron's The Turkish Tales In Terms Of Orientalism Oryantalizm Açısından Lord Byron'un Türk Hikâyeleri Üzerine Bir İnceleme. Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi Cilt / Sayı XLIX

⁶⁴ https://en.wikipedia.org/wiki/Lord_Byron

Victor Hugo (d.1802-ö.1885) Fransız şair, romancı ve oyun yazarıdır. Yurt dışında "Notre-Dame de Paris ,1831" ve "Sefiller: Les Misérables ,1862" gibi romanlarıyla daha çok tanınır ⁶⁵.

Victor Hugo, Yunanistan'ın bağımsızlığa kavuşmasında önemli rol oynamış bir Yunan dostu olarak da bilinir. Hugo'nun özellikle "Doğulular: Les Orientales" adlı yapıtının, evrenselci yaklaşımının tersine, Filhelenist, dolayısıyla da Türk karşıtı imgelerle dolu olduğu gözlemlenmektedir⁶⁶. 1829'da yayınlanan "Doğulular" adlı kitabındaki iki şiir; "Çocuk" ve "Navarin" şiirleri bunun kanıtlarından kimileridir.

Hugo'un "Çocuk" adlı şiiri şöyledir ⁶⁷:

"Çocuk Türkler geçtiler, arkalarında harabe ve matem bırakarak/
Sakız (chio), şarapların adası, artık kararmış bir taş yığınının fazlası
değil/.../ Her yer çöle dönmüş. Ama hayır. Kararmış duvarın yanında/ Mavi
gözlü bir çocuk, Yunan çocuk, yalnız başına oturmakta, / Aşağılanmış,
boynunu bükmüş halde/... / Ne istersin? Sana ne vermeliyiz çocuk? / Neşeni
geri döndürmek ve seni mutlu etmek için? / "Arkadaşım" dedi mavi gözlü
Yunan çocuk/ "Ben kurşun ve barut istiyorum."

Hugo'nun Navarin Savaşı ⁶⁸'ndan sonra kaleme aldığı "Navarin"şiiri de yine Türk karşıtlığında doruk noktalarından birisidir. Hugo, Navarin uzun şiiri, 7 bölüm halinde kaleme alınmıştır ⁶⁹.

Kula, Hugo'nun "Navarin" adlı şiirini şöyle özetler; "Çadırlar, yelkenler, türbanlar, gemi direkleri hepsi kırılmış", Yarımay' yenilmiştir. Yunan komutan 'Kahraman Kanaris', "gemisi, adamları ve faresiyle Kapudan Paşa'yı" alt etmiş, "Hellas'ın" öcünü almış ve cellâdın erkini kırmıştır. "Hellas özgürdür artık!" diyen Hugo'nun betimlemesiyle, "Avrupa bir söz söyledi,

⁶⁵ <https://www.britannica.com/biography/Victor-Hugo>

⁶⁶Kula, O., B.,2020. Hellas özgürdür artık! <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/hellas-ozgurdur-artik-onur-bilge-kulanin-yazisi-1802589.s.16>

⁶⁷ <https://milliedebiyat.com/index.php/edebiturler/siir/mavi-gozlu-yunan-cocugu>

⁶⁸Öreñç, A.F., 2009.Navarin Deniz Savaşı ve Osmanlı Donanması.Tarih Dergisi, Sayı:46, İstanbul, s.37-44. Navarin Savaşı, Rus, Birleşik Krallık ve Fransız ortak donanmasının, Navarin limanında demirli bulunan Osmanlı donanmasını bir baskınla yakmaları olayıdır. Baskın sonucu, Osmanlı donanmasının zayıtı, Mısır gemileri ile birlikte, 57 gemi ve 6.000 denizciyi bulmuştur.

⁶⁹ Yılmaz, D., 2008.Navarin'de Osmanlı Donanmasının Müttefik Devletler Tarafından Yakılması (1827) Olayı Karşısında Fransız Edibi Victor Hugo'nun Tutumu Ve "Navarin" Başlıklı Şiiri. Selçuk Üniversitesi-Konya / Türkiye <http://www.durmusyilmaz.com/icerikoku.asp?ids=194>

/Param parça etti zalimliği." Hugo, Hellas'ın özgürleşmesini Fransa'nın savaşa katılmasına bağlar: "Fransa savaşırsa, dönmek zorundadır senin yazgın/ Fransa'nın aç alan elleri/Güvenilirdir/ Hellas, sevin, iyisin! / Kucaklasın Byron'ın ve Homer'in ülkesi/ Şarkılarıyla bacısını, anasını ve bizi/ Çok güzeldin, derin acılar çektin." 70.

Hugo, 1876 yılında Osmanlı yönetimine karşı Sırp ayaklanmasında da büyük bir istek ve coşkuyla Sırpların yanında yer alır. Türklerin uyguladığı baskı ve şiddete karşı çıkar ve tam bir "özgürlük savaşçısı!" olur.

Edgar Allan Poe

Edgar Allan Poe (d.1809-ö.1849) Amerikalı şair, yazar, editör ve edebiyat eleştirmenidir⁷¹. Amerikan edebiyatında Romantizm akımının önemli figürlerinden biri olmasının yanı sıra ülkesinde kısa öykünün ilk yazarlarından sayılır.

O da Byron'dan etkilenerek Türk Karşıtı duygularıyla Türk-Yunan savaşına gönüllü olarak katılmış, ancak ölmeden ülkesine dönmüştü.

Gustave Flaubert

Gustave Flaubert (d.1821-ö.1880), Fransız romancıdır. Edebiyat eleştirmenleri tarafından günümüz romanının kurucusu kabul edilir⁷².

1851'de İstanbul'da kısa bir süre kalan Gustave Flaubert, kahramanına ilk cinsel deneyimini, sahibi Müslüman bir kadın olan "*Türk Evi: Hez la Turque/genelevde*" yaşadığını anlatıyordu ⁷³.

Miguel de Cervantes

Miguel de Cervantes Saavedra (d.1547-ö.1616), İspanyol romancı, şair ve oyun yazarıdır. Modern Avrupa'nın ilk romanı olarak kabul edilen Don Kişot, Batı edebiyatının klasikleri arasında yer alır ve bugüne kadar yazılmış en iyi kurgusal eserlerden biri sayılır⁷⁴.

⁷⁰ Kula, O.B.,2020. a.g.e., s.16

⁷¹ <https://www.britannica.com/biography/Edgar-Allan-Poe>

⁷² <https://www.britannica.com/biography/Gustave-Flaubert>

⁷³ Oğuz, B.,2011. Gustave Flaubert'in İstanbul Destinasyonu. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (8), 43-56. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/pausbed/issue/34720/383860>

⁷⁴ <https://www.britannica.com/biography/Miguel-de-Cervantes>

Cervantes, İnebahtı, Navarin ve Modon'da Türklere karşı savaşırken yaralanarak sol elini kullanamaz olmuş ve yaşamının beş yılını Türk esiri olarak Cezayir'de sürgünde geçirmişti.

Cervantes'in Türklere konusunda kafası karıştı. Kimi eserlerinde Türklerin hoşgörüsünü överken, kimilerinde de zalim olduklarını da yazmaktadır. Örneğin Cezayir'deki esaretten döner dönmez kaleme aldığı ilk tiyatro eseri olan Trato de Argel'de; "*adil, ideal, huzurlu, insanlı ve uygar bir toplum olanaksızlığının nedeni "ötekiler", yani "Türkler"dir*"^{75,76}.

Jean Paul Sartre

Jean Paul Sartre(d.1905-ö.1980),20.yüzyılın düşünce dünyasına damgasını vuran yazarlardan biridir ⁷⁷.O'nun bile entelektüel ve evrensel kimliğini bir kenara bırakarak ya da bilinç altında Türklere karşı Avrupalı olduğu için yer etmiş basmakalıp düşüncelerini yapıtlarına yansıtığı gözlemlenmektedir ⁷⁸.

Örneğin, "*Özgürlük Yolları*" adlı üçlemesinin birinci cildi "*Akıl Çağı*" romanında Sartre, ön plana çıkardığı roman kişisi Daniel aracılığıyla, İstanbul ve İstanbul yakınlarında geçtiği inanılan bir olaya göndermede bulunur ve şöyle yazar: "*(...) Daniel, İstanbul köpeklerini düşündü: Onları sokaklardan toplayıp çuvallara, küfelere doldurmuşlar, sonra ıssız bir adaya bırakmışlardı. Birbirlerini parçalayıp yemişlerdi. Engin denizde rüzgâr ara sıra onların ulumalarını denizcilerin kulaklarına dek iletliyordu: "Oraya konulması gereken köpekler değildi."*"⁷⁹.

Yine aynı romanda Sartre'nin Daniel'in sahibi olduğu kedileri Seine nehrine atıp boğmayı amaçladığı bir bölümde, kedilerin boğulmamak için çırpınmış olacakları düşüncesine bağlantı kurarak sözü yeniden İstanbul'a ve Türklere taşıdığı görülür:

⁷⁵ Castano, E. S. İspanyol Edebiyatı Altın Çağı'nda Türk İmajı ve Duyum Edebiyatı. (Çeviri) Kübra Sarı Seo Lecoq. <http://dergipark.gov.tr/fsmia> - <http://dergi.fsm.edu.tr>

⁷⁶Önal, E., Cervantes'in Türklere Esir Düşmesi Ve Esaretinin Eserlerine Yansıması. <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/19/835/10575.pdf>

⁷⁷ <https://www.britannica.com/biography/Jean-Paul-Sartre>

⁷⁸Atalay, İ., Avrupa'da Türklere Karşı Önyargıların Tarihsel Gelişimi Ve Bunların Yazınsal Yapıtlarda Yansıması, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/32083> s.47-48

⁷⁹ Sartre, J.P.,1994. Akıl Çağı, Çev.: Samih Tiryakioğlu, Oda Yayınları, İstanbul, s. 110

“(...) *Aklına İstanbul geldi yine: Kocalarını aldatan kadınları sudan korkan kedilerle bir çuvala koyup Boğazda denize atarlarmış.*”⁸⁰.

Özetle anılan göndermelerle Sartre’in de belki de bilinçaltında olsa bile bir Avrupalı olarak Türkleri sanki sadist duygulara sahip, köpeklerin bu şekilde birbirlerini öldürmelerinden zevk alan bir halk olarak görmekte olduğu söylenebilir ⁸¹.

Nikos Kazancakis

Nikos Kazancakis (d. 1883- ö. 1957) Yunan yazar, şair, siyasetçi ve filozofudur. Şöhretine, 1964 yılında gösterime girmiş olan Michael Cacoyannis'in yönetmiş olduğu *Zorba* adlı sinema filmiyle kavuşmuştur. Bu film, aynı adı taşıyan kendi kitabından uyarlanmıştır⁸².

Eserlerinde Osmanlının (Türk) ve onu temsil eden çoğu kavramın, boyunduruğundan çıkılması gereken düşman bir öge olarak ele alındığı görülmektedir. Örneğin; “*Kaptan Mihalis*” adlı kitabında Girit’in bağımsızlığı, Yunanlıların “*Turkokratia’ya: Türk egemenliği*” karşı verdiği şanlı direniş ve mücadeledir. Üstelik bu anlatıda, Hıristiyanlık anlatısının en önemli ögesi olan İsa’nın geçmişte çarmıha gerilmesi, günahlarından arınması ve yeniden dirilmesi egemen bir metafora dönüşür. Türkler için şu ifadelerle rastlanır; “*Oda gübre ve bitki kokuyordu... Kaptan Mihal başı öne eğik, bu Türk havasını belli belirsiz bir tiksintiyle soluyordu. “Ne işim var burada benim?” diye geçirdi aklından. “Türklük kokuyor.”*”⁸³, “... *Şalvarlı adam karşılık verdi: “Osmanlı cesetleri iyi gübre olur.”*”⁸⁴. “*El Greco’ya Mektuplar*” adlı kitabında yaptığı “*içimizdeki ve dışımızdaki Türkler*” tanımlamasında “*Öteki Türk*”, kendisini gösterir⁸⁵.Kazancakis’e göre Türklerle savaşmak, ötekiyle savaşmak demektir⁸⁶.

Kazancakis’in Türk karşıtlığının dönemlere göre değişim gösterdiği de gözlemlenir. Bu kapsamda Türklük yerine Türk olduğunda Kazancakis’in bakış açısının değiştiği ve yumuşadığı, örneğin ağalık kavramı, kısmen ötekileştirilirken “*Baba*” unvanı olan Türklerin ise

⁸⁰ Sartre, J.P.,1994. a.g.e., s116

⁸¹ Atalay, İ., a.g.e., s.48

⁸² <https://www.britannica.com/biography/Nikos-Kazantzakis>

⁸³ Kazancakis, N.,1993. *Kaptan Mihalis*. çev: Nevzat Hatko. İstanbul: Can Yayınları.s.19

⁸⁴ Kazancakis, N.,1993). a.g.e., s.448

⁸⁵ Kazancakis, N.,1967. *El Greco’ya Mektuplar*.İstanbul, Can Yayınları

⁸⁶ Kazancakis, N.,1965. *Report to Greco*. New Yord: Simon ve Schuster

ağırbaşlı ve toplumca kabul gören kişiler oldukları bildirilmektedir⁸⁷. Kazancakis'in deyişiyle, onlar da “Anadolu’daki köylerinde karıları, çocukları, tarlaları olan, mevsimi gelince bağlarını çapalayan” insanlardır.

Dido Sotiriyu

Dido Sotiriyu (d.1909-ö.2004) Yunan yazarıdır. Sotiriyu, özellikle ülkesinde kadın hakları mücadelesinde ön saflarda yer almış bir yazar olarak bilinir⁸⁸.

Türkçeye “*Benden Selam Söyle Anadoluya*” romanının gerçek adı “*Kanlı Topraklar: Matomena Homata*”dır. “*Kanlı Topraklar*”da Türklerin katliamcı, hatta ırz düşmanı olduğu, 40 bin Rum’u Manisa’ya getirerek kestiği konusunda ifadeleri vardır^{89,90}.

Kimilerince romanının sonunda Sotiriyu’nun “*Anayurduma selam söyle benden, Kör Mehmet’in damadı! Benden selam söyle Anadolu’ya... Toprağını kanla suladık diye bize gazezlenmesin... Ve kardeşi kardeşe kırdıran cellatların Allah bin belasını versin!*” sözleriyle emperyalizme gönderme yaptığı için bu romanın Türk düşmanı olmadığı gibi yorumlara rastlanır.

“*Türk, Ben ve Arap Çocuğu: Tolka Matoula*” romanında da Sotiriyu’nun Kanlı Topraklar’da olduğu üzere Türklerle ilişkili imgeler, kafa karıştırıcı tanımlar ve istemsiz olumsuzluklar vardır.

İlias Venesiz

İlias Venezis(d.1904-ö.1973) önemli bir Yunan romancısı olan Elias Mellos'un takma adıdır⁹¹.Venesiz “*Rüzgâr Ülkesi*” romanında İzmir’den kaçışını ve geçmiş zaman özlemini Türk metaforu üzerinden anlatmaktadır.

İvo Andriç

İvo Andriç (d.1892-ö. 1975), Nobel Edebiyat Ödülü’ne sahip Bosna’lı bir yazardır⁹². Türkçede, Sokullu Mehmet Paşa'nın Vişegrad’da yaptırdığı

⁸⁷Uysal,B., 2012. Yunan Nesrinde Türklük, Müslümanlık ve Türk Kültürü Algısı: Kazancakis Örneği http://isamveri.org/pdfdrq/D03437/2012_5/2012_5_Uysalb.pdf.s.165

⁸⁸ https://www.tr.wikipedia.org/wiki/Dido_Sotiriyu

⁸⁹ Sotiriyo, D., 2000. Benden Selam Söyle Anadolu’ya Anadolu’ya (Yunancası: “Kanlı Topraklar: Matomena Homata”. İstanbul, Can Yayınevi

⁹⁰ Üstelik bu roman Abdi İpekçi Barış ve Dostluk Ödülü’nü almıştı.

⁹¹ [www.https://tr.wikipedia.org/wiki/İlias_Venesiz](https://tr.wikipedia.org/wiki/İlias_Venesiz)

⁹² https://tr.wikipedia.org/wiki/Ivo_Andriç

köprü ve çevresindeki yaşamlar üzerine yazdığı “*Drina Köprüsü*” en bilinen romanıdır.

Romanda Türk zulmünün en tipik göstergesi olarak köprünün inşası sırasında kazığa geçirilen bir kişinin dramı en çıplak bir şekilde anlatılmıştır⁹³.

Oryantalist ve Filhellenist Sanatçılar

Türk Karşıtlığının besleyen oryantalist resim ve müzik insanı gibi sanatçıların çoğu hayatlarında hiç Türk görmemişler, hayali tablolar ve besteler yapmışlardı. Sanat eserlerinde Türk vahşeti olarak çokluk harem, odalık, çokeşlilik ve genelev gibi konuları işlemişlerdir. Onlara göre fantezilerinin merkezi Doğu ya da Türkiye, daha doğrusu Osmanlı Türkiyesi idi.

Ressamlar

Andrea Mantegna

Andrew Mantegna (d.1431?- ö.1506), resimlerinde Türklere yer veren ilk İtalyan ressamdır ⁹⁴.Resimlerinin eserlerin en görkemlisi, Medici ailesinden Floransa Grandükü II. Ferdinand'ın başında sarıkla Türk giysileriyle poz vermiş tablosuydu.

Albrecht Dürer

Albrecht Dürer (d.1471-ö.1528) Alman ressam, matematikçi ve matbaacıdır⁹⁵ . Dürer'in çizdiği "*Türk Hükümdarı*" adlı gravür, Avrupa'da oluşmaya başlayan "despot" imgesinin bir göstergesiydi.

Victor Eugène Delacroix

Victor Eugène Delacroix (d.1798-ö.1863)'ın 19.yüzyılın Oryantalist sanatçıları arasında önemli bir yeri vardır. Türkiye topraklarında bulunmamış olmasına karşın resimlerinde Osmanlı figürlerine ve Osmanlılar'a ilişkin temaları ağırlıklı olarak işlemiştir". Örneğin; "*Sakız Adası Katliamı*" adlı resminde olduğu üzere, Mora'da Yunanlıları öldüren Türkler'in vahşi uygulamalarını(!)işleyen tablolar da yapıyordu. Delacroix'nın, Yunanlı "*Chio'nun Öldürülmesi*" tablosu o dönemde çok

⁹³ Andriç, İ., 2019.Drina Köprüsü.Çevirenler: H.A. Ediz, N. Müstakimoğlu. İletişim, İstanbul, s.47-56

⁹⁴ <https://www.nationalgallery.org.uk/artists/andrea-mantegna>

⁹⁵ <https://www.britannica.com/biography/Albrecht-Durer-German-artist>

ünlenmişti. Oysa, Mora'da, Batı kıskırtmasıyla ayaklanan Yunanlılar, sıradışı bir vahşet uygulamış ve binlerce Türkü katletmişlerdi ⁹⁶.

Theodoros Vryzakis

Theodoros Vryzakis (d.1819-1878), Yunan Bağımsızlık Savaşı ile ilgili olarak yapmış olduğu resimlerinde, bir yandan Osmanlıya karşı ayaklanan Yunanların direnişini, bir yandan da Türklerin barbarlığı ve acımazlığını yansıtır. Başlıca eserleri arasında; *"Aya Lavra'da Yemin"*, *"Mesolongi'nin Saldırısı"*, *"Teselli"*, *"Missolonghi'de Lord Byron'ın Kabulü"*, *"Georgios Karaiskakis Kampı"* ve *"Minnettar Hellas"* gibi resimleri sayılabilir ⁹⁷.

Pierre Auguste Renoir

Pierre Renoir (d.1841-ö.1919) izlenimcilik akımının başta gelenlerinden Fransız ressamdır⁹⁸.*"Harem"* adlı tablosunda Türk genelevine göndermelerde bulunur. Aslında o dönemde genelev işleten bir Türk kadını bir fantaziden öteye gitmeyen bir durumdur.

Müzik İnsanları

Gioachino Rossini

Gioachino Rossini (d.1792-ö.1868) Türkleri konu alan dört opera eseri yazmıştır. En bilineni Fatih Sultan Mehmed üzerine yazdığı II. Mehmet Operası *"İtalyanca adı ile Maometto II ya da Maometto secondo/ Maometto II"* idi. Operada II. Mehmet ile Venedik Cumhuriyeti egemenliğindeki Eğriboz Kuşatması sırasında (1470) âşık olduğu Bizanslı Anna'nın hikâyesini anlatmaktadır. Gerçek kimliğini bilmeden II. Mehmet'e aşkının karşılığını veren Venedikli Anna, daha sonra aşk ile yurt sevgisi arasında gidip gelir; çelişkiler yumağı içinde debelenir. Maometto II, Türklerle ilgili operalar içinde en önemlilerinden biri kabul edilir^{99, 100, 101}.

Ancak daha sonra 1826'da Yunan bağımsızlığından etkilenen Rossini'nin bu esere üçüncü bir perde ekleyerek Yunan propagandası

⁹⁶ Örenç, A.F., 2011.Yunanistan'ın Bağımsızlığı Sürecinde Yok Edilen Mora Türkleri.

<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/701016>

⁹⁷ https://en.m.wikipedia.org/wiki/Theodoros_Vryzakis

⁹⁸ <https://www.pinterest.ca/pin/356065914268132899/>

⁹⁹ Maometto II" maddesi, Operadis-opera discography.org.uk websitesi

¹⁰⁰ Gossett, P., Brauner, P., 2001, "Maometto II " Kaynak: Holden, Amanda (ed.), The New Penguin Opera Guide, Londra: Penguin. ISBN 0-14-029312-4

¹⁰¹ https://en.wikipedia.org/wiki/Gioachino_Rossini

yaptığı bilinmektedir. Türkiye’de “*Taraf*”adlı bir gazetenin bu oyun karşısında değerlendirmesi ise çok çarpıcıdır ¹⁰².

Wolfgang Amadeus Mozart

Wolfgang Amadeus Mozart (d.1756-ö.1791) için Türklerin ayrı bir önemi vardır¹⁰³.

Mozart’ın doğrudan bir Türk düşmanı olduğu söylenemez. Ancak “*Saraydan Kız Kaçırma Operası*” incelendiğinde, çeşitli oryantalist elementler içerdiği gözlemlenmektedir¹⁰⁴. Anılan operada korsanlar tarafından kaçırılarak Osmanlı Sarayı’na ya da Paşa Konağına satılan bir Avrupalı genç kızın vatanındaki sevgilisi tarafından bin türlü hileye başvurularak kaçırılması işlenir.Türklerin,Hristiyanlara davranışı ise ,kahramanın ağzından “*önce gırtlak kesilmiş,sonra asılmış,daha sonra kızgın şişlere geçirilmiş,sonra yakılmış,sonra bağlanmış ve son olarak da derisi yüzülmüş*” şeklinde aktarılır.Bu yaklaşım Mozart’ın Türk müziği motiflerine olduğu kadar harem hikayelerine olan ilgisinin bir ürünüdür.

Dünyanın “*Türk Marşı*” diye adlandırdığı ünlü eseri de Mozart’ın en sevilen eserlerinden birisidir.

Ludwig van Beethoven

Ludwig van Beethoven(d.1770-1827), Klasik dönemden Romantik döneme geçiş sürecine katkı sağlamış ve gelmiş geçmiş en ünlü ve en etkileyici bestecilerden biri olarak kabul edilen Alman piyanist ve bestecidir ¹⁰⁵.Ancak O’da zamanın ruhundan etkilenerek Yunan hayranlığı ve Türk karşıtlığı bağlamında “*Atina Harabeleri: Die Ruinen von Athen*” adlı bir beste yapmaktan kendini alamamıştır.

“*Atina Harabeleri*’nde Minerva ile Mercurius adlı iki kahraman, Atina’yı Türk boyunduruğundan kurtarmak amacıyla, Olympos’tan kaçır ve Atina’ya gelirler. Ancak Atina "sanat ve bilimden" anlamayan Asyalı barbar Türkler tarafından harap edilmiş durumda bulurlar ve Atina'nın dışında

¹⁰² Fatih, Roma'yı operayla fethetti, *Taraf* gazetesi, 07.04.2014". 14 Temmuz 2014 tarihinde kaynağından arşivlendi. Erişim tarihi: 16 Ocak 2021.

¹⁰³ <https://www.britannica.com/biography/Wolfgang-Amadeus-Mozart>

¹⁰⁴Ülkü, G. A., 2019.W.A. Mozart’ın saraydan kız kaçırma operası'nda işlenen oryantalist olgusu <http://acikerisim.baskent.edu.tr/handle/11727/4125>

¹⁰⁵ <https://www.britannica.com/biography/Ludwig-van-Beethoven>

yeni bir sanat ve kültür merkezini ararlar.Bulunan yeni kültür merkezi Budapeşte, artık Atina'nın ardıdır ¹⁰⁶.

Oryantalist ve Filhellenist Gezginler

Tarihsel süreç içinde, Doğu'yu ve özellikle Osmanlı toplumu ve insanını tanımlayan Batılı gezginlerin (seyyahlar) gezi ve anı yazıları Batı'daki Türk imgesini şekillendiren birinci derecede önemli kaynaklar arasında kabul edilmektedir.14.ve17.yüzyıllar arasında Osmanlı topraklarına 449 gezginin geldiği bildirilmektedir¹⁰⁷.Onların anlatımlarının genellikle önyargı ve bilgisizlik ürünü olduğu söylenebilir. Batılı gezginlerin, Doğu'yu betimlemek için tarih boyunca biriktirdiği olumsuz imgelerin pek çoğunun, tuttıkları gezi notlarında kullanamadan, ülkelerine geri döndüklerinde kaleme aldıklarını söylemek olasıdır¹⁰⁸.Anılan seyahatnamelerde Türk İmgesini oluşturan iki temel niteliğinin öne çıktığı gözlemlenmektedir. Birincisi, Hristiyanlara göre din düşmanı ve barbar tanımlamasıdır. İkincisi de Türk halkının üzerinde yaşadıkları toprakların tarihi değeri konusundaki bilgisizlik ve ilgisizlikleri düşüncesidir. Türklerin kendilerine ait olmayan her türlü yapı ve tarihi eseri tahrip etmekte hiçbir sakınca görmediklerini de yazmaktadırlar.

Oryantalist ve Filhellenist gezginlerine çok sayıda örnek verilebilir. Bunların kimileri şunlardır:

Marco Polo

Marco Polo (d.1254- ö. 1324), 1270'lerde o zamanki adıyla Konstantinopolis olan İstanbul'dan başlayarak Anadolu, İran, Türkmenistan, Afganistan'dan Çin'e kadar bütün Asya kıtasını dolaşarak anılarını anlatan ve olasılıkla ilk oryantalist yaklaşımlara sahip bir İtalyan-Venedik'li gezgindir.

Polo'nun çokça bilinen lakabı olan "*Il Milione*" adıyla yayınlanan kitabını, kendisinin yazmadığı, hapisteyken Rusticiano adında Pisa'lı bir yazar tarafından kaleme alındığı biliniyor. Kitabın özgün el yazması kayıp

¹⁰⁶ Kula,O.B., 2011.Batı Edebiyatında Oryantalizm I'. İş Bankası Kültür Yayınları.İstanbul, s. 97- 154

¹⁰⁷ Özbaran, S., 2004.a.g.e, s.69

¹⁰⁸ Özgün, C.,2018. Oryantalist Bir Hayal Kırıklığı: Rodos ve İstanköy'de Türk Egemenliği (İç.) Ege Adalarının Unutulan Halkı:Rodos ve İstanköy Türkleri(Ed.) Kaymakçı,M.,C.Özgün.Eğitim Yayınevi,s.293-305

olmakla birlikte çizimli kopyalarından yararlanarak İngilizce konuşulan yerlerde “*Marco Polo'nun Gezileri: Travels of Marco Polo*” yayınlamıştır.

Polo'nun anılarında, Türkmenleri, geleneksel Avrupalı kibri ile değerlendirdiği gözlemlenmektedir. Örneğin; “*Türkmenler, Muhammed'e ibadet ediyor, uygarlıktan yoksun bir yasaları var ve her açıdan hayvanlar gibi yaşarlar; ayrıca cahildirler ve barbar dilleri var.*”¹⁰⁹ der. Bununla birlikte anılan yaklaşımı ile karşıt olacak bir şekilde Türkmenlerin, ince işçilik içeren halı dokumacılığında dünyanın en iyileri olduğunu da söyler.

Alexander William Kinglake

Alexander William Kinglake adlı gezginin ön kabullerinde Türk demek; “*çok eşlilik*”, “*sevabına öldürmek*” ve “*Kur'an*” demektir. Doğu'da herkes, her şey sessizdir. Bu “*imparatorluğun*” topraklarında bir ölüm sessizliği vardır. Kinglake göre, “*Doğulu için canlı hiçbir şey yoktur; orada her şey kuru ve bir mumyadan farksızdır*”. Diğer gezginlerin çoğu gibi O'nun da Doğu yerine, kendi doğusunu yaratmayı daha uygun görmüş olduğu belirtilmektedir¹¹⁰.

Hans Dernschwam

16. yüzyılın ünlü Alman gezgini Hans Dernschwam'ın seyahat notlarında “*Türklerin geldiği yerlerde her şey bozulur. Onların geçtiği yer cennet bile olsa, çorak bir araziye döner*” ifadeleri, önyargılarla dolu bir Batılı eleştirisinin geldiği düzeyi ortaya koyacak türdendir¹¹¹.

Hans Löwenklaw

Hans Löwenklaw'ında kaleme aldığı “*Türk Tarihi*” kitabında, Türkler hakkında olumlu olduğu kadar olumsuz saptamalara rastlanır. Örneğin; “*Bu barbar insanlar kendi aralarında espri ve şaka yapmazlar.*”, “*Fazla yasaları yoktur, yargılama uzun sürmez, verdikleri cezalar acımasız ve zalimcedir.*”, “*Sadakatsizliği ve yalan yemini Makquivelli ya da Türkler Makquivelli'den öğrenmişlerdir.*”, “*Türk İmparatorluğunda herkes satılıktır ve*

¹⁰⁹ Bergreen, L., Marco Polo. (Çeviren: Mine Zeybekoğulları). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, s.46-47

¹¹⁰ Bilici, İ. E., 2011. Oryantalist Seyahatnamelerde Türk İmgesi Üzerine Bir İnceleme: Alexander William Kinglake'in Seyahatnamesi Eothen Örneği, E-Gifder, Sayı 2, s. 1-21

¹¹¹ Çetin, F., 2011. XVI. Asır Alman Seyyahlarında Osmanlı (Türk) Toplumuna ve İnsanına Dair Bilgisizlik ve Tarihi Önyargıları. Sosyal Bilimler, 1/ 1, s. 39-58.

satın alınabilir.,” *“Türklerde akla yer yoktur.”* gibi nitelermelerde bulunmuştur¹¹².

Wortley Montagu, Elizabeth Craven ve Barkley

Wortley Montagu, Elizabeth Craven ve Barkley’in anılarının, Batılı okuyucu kitlesini memnun eden fantezi üretme aracı oldukları söylenebilir. Yazarlar gezi notlarını gezi sonrası ülkelerine geri döndükten sonra, yeniden gözden geçirerek yazdıkları için gerçeği tam anlamı ile yansıtmadıkları görülür. Montagu mektuplarında Türklerin müzik, şiir, bahçe, yeme içme zevklerini felsefi ve estetik bakış açısı kullanarak anlatırken, Craven ve Barkley ise *“Batılı”* okuyucu kitlesinin beklentilerini karşılamak ve onları memnun etmek amacı ile sömürgeci bir bakış açısını yeğlemişlerdir¹¹³.

Claude-Étienne Savary

18. yüzyıl ortalarında Rodos ve İstanköy’e gelen gezgin M. Savary’nin seyahatinde de Türk karşıtlığı açıkça görülmektedir. Savary, adaya ilişkin izlenimlerini aktarırken, *“Hayır, Yunanistan için güzel günlerin geleceğine, despotizmin düşmanı olan bu milletin (Rumların) zekâ ve sanatını yeniden ortaya çıkaracağına bütün kalbimle inanmak istiyorum”* demektedir ve adadaki Türk yönetimi için *“sefil: wretched”* ve *“kötü: vice”* kavramlarını kullanmaktadır^{114,115}.

Oryantalist ve Filhellenist Diplomat ve Devlet Adamları

Geçmişten günümüze değin Türk karşıtlığı, çok sayıda diplomat ya da politikacılar tarafından da sürekli gündemde tutulmuştur. Bunların başlıcaları aşağıda sıralanmıştır:

François Savary de Brèves¹¹⁶.

François Savary de Brèves (d.1560- ö.1628) Osmanlı Devleti’nde Büyükelçilik yapmış bir diplomat ve oryantalisttir.

¹¹² Kula, O.B., 1997. Alman Kültüründe Türk İmgesi III. Gündoğan Yayınları. s.44-54

¹¹³ İnan, D., 2017. Montagu, Craven ve Barkley’in Osmanlı Devleti ve Türkler Hakkındaki İzlenimleri. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 37, s. 1-11.

¹¹⁴ Savary, C.E., 1788. Letters on Greece: being a sequel to Letters on Egypt, and containing travels through Rhodes, Crete, and other islands of the Archipelago, 1750-1788, Dublin, s.91,92,95

¹¹⁵ https://en.wikipedia.org/wiki/Claude-Étienne_Savary

¹¹⁶ https://referenceworks.brillonline.com/entries/christian-muslim-relations-ii/francois-savary-de-breves-COM_28372

Savary'in, "*Discours abrégé des asseurez moyens d'anéantir et ruiner la Monarchie des Princes Ottomans*" adlı eserinde Osmanlı'ya karşı bir Haçlı Seferinin şart olduğunu ileri sürmüştür. Projesine göre, İspanya, Fransa, Cenova ve Malta'dan oluşturulan bir donanma hazırlanmalıydı. Buna ilave olarak Boğdan ve Eflak isyana kalkışacak, Polonya da destek verecekti. Savary, Osmanlı Devleti hakkında geniş bilgilere sahip olduğu için askeri olarak ayağı yere basan bir proje hazırlamıştı¹¹⁷.

Maximilien de Sully ¹¹⁸

Maximilien-de-Bethune-duc-de-Sully (d.1560-ö.1641), Fransa Kralı IV. Henry'nin devlet adamı ve danışmanıydı.

Sully Dükü'nün, Fransız ve daha sonraları Avrupa halklarının Türklere karşı yönlendirilmesine yönelik projesi söz konusuydu. Projenin ana fikrinde Sully: "*Bu savaşçı projeden ve kraliyet politikasından kastımız, bütün Hıristiyanlara karşı her zaman pasif, ancak kâfirlere karşı her an savaşçı bir halk oluşturmaktır. Bu fikrin gelişmesi için halkın genel olarak sakinleştirilmesi ve diğer taraftan bir Avrupa Konfederasyonu için bir dizi uygulamalar yürürlüğe konulacaktır.*" demektedir.

Bu kapsamda Sully, Türklere karşı Avrupa Konfederasyonu fikri alt yapısının oluşturulmasında egemen role sahip olmuştu. Sözgelisi, Türklerin Avrupa'dan atılması için Fransa kralının emrinde bir ordunun kurulmasının tek çözüm olduğu fikrini ileri sürmüştür. Projesinde, askeri oluşumun yanı sıra Avrupa Devletleri arasındaki anlaşmazlıklara çözüm bulmak için bir yüksek mahkemenin oluşturulmasını ve de bir Genel Konsey aracılığıyla Avrupa'nın politikalarının yönlendirilmesini de önermiştir¹¹⁹.

William E. Gladstone ¹²⁰

William E. Gladstone (d.1809-ö.1898), Birleşik Krallık başbakanı olarak görev yapmış bir politikacıdır.

Dönemin en büyük Türk düşmanlarından biri olan Gladstone, hazırlamış olduğu bir el kitapçığında Osmanlıların bağımsızlık isteyen

¹¹⁷ Demir, Y., Otuz Yıl Savaşları Öncesinde Osmanlı-Fransa Münasebetlerine Genel Bakış-Fransa'nın Osmanlı Devletine Yönelik Planları ve Ortaya Koyduğu Uygulamalar. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/59677.s.125>

¹¹⁸ <https://www.britannica.com/biography/Maximilien-de-Bethune-duc-de-Sully>

¹¹⁹ Demir, Y., a.g.e.s.122-123

¹²⁰ <https://www.britannica.com/biography/William-Ewart-Gladstone>

Bulgarlara yaptıklarını alçakça ve eşi görülmemiş bir zulüm olarak kaleme almış ve *“Türk Hükümeti”* olarak adlandırdığı Osmanlı Hükümeti için *“hiçbir hükümetin işlemediği kadar günah işlemiş, hiçbir hükümet onun kadar günahkârlığa saplanmamış, hiçbiri onun kadar değişime kapalı olmamıştır”* demiştir.

Gladstone, Türkler hakkında şunları da söylemiştir: *“Türkler insanlığın insan olmayan örnekleridir. Medeniyetimizin bekası için onları Asya steplerine geri sürmeli ya da Anadolu’da yok etmeliyiz”*¹²¹.

Thomas Woodrow Wilson ¹²²

Thomas Woodrow Wilson (d. 1856-ö. 1924), Amerika Birleşik Devletleri'nin 28. Başkanıdır.

Wilson,1917’de yayınladığı İtilaf Devletleri Bildirisinde *“Uygar dünya bilmelidir ki müttefiklerin temel amacı her şeyden önce, Türklerin kanlı despotluğuna düşmüş olan halkların kurtarılması ve Avrupa uygarlığına kesinlikle yabancı olan Türklerin Avrupa dışına atılması içindir”* diyecek kadar Türk karşıtıdır.

Wilson’un, Birinci Paylaşım (Dünya) Savaşı sonunda 8 Ocak 1918 ‘de Amerikan Kongresi'nde *“Wilson İlkeleri”* diye kabul edilen barış programındaki *“manda”*yı da içeren onikinci maddeyi kimi Türk okumuşları(!) kurtuluş amacıyla bel bağlamışlardı. Bu maddeye göre; galip devletler Anadolu’da çoğunlukta olan Türklere topraklarını geri vermek istiyor olabilirdi, ama aynı topraklarda Ermeni ve Rum Devletleri de kurulacaktı.

Diğer yandan Wilson, İzmir’in işgaline ses çıkarmadığı gibi asılsız soykırım söylentileri üzerine Ağustos 1919’da Türk Hükümeti’ne bir telgraf göndererek, Ermenilere yapılacak her türlü tecavüzdü Osmanlı Devleti’ni sorumlu tutmakta ve tecavüzleri önlemediği takdirde, Wilson İlkeleri’nin, Türkler lehindeki onikinci maddesinin hükümsüz sayılacağı tehdidinde bulunmaktaydı¹²³.

¹²¹ Kocabaş, S.,1985. Hindistan Yolu ve Petrol Uğruna Yapılanlar, Türkiye ve İngiltere, 1.b., İstanbul: Vatan Yayınları, s. 231

¹²² <https://www.britannica.com/biography/Woodrow-Wilson>

¹²³Bilgen, D., Wilson İlkelerine Türk Kamuoyunun Tepkisi Ve Bunun Amerikan Basınına Yansımaları <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/45/809/10290.pdf>,s.41-21

David Lloyd George¹²⁴

David Lloyd George (d. 1863 – ö. 1945), 1916-1922 yılları arasında Britanya Başbakanlığı yapmış bir siyasetçidir.

Kimi tarihçilere göre gençliğinde Gladstone'un çırağı olarak, onun Türk karşıtı görüşlerinden etkilenmiştir. *“Türkler, bir insanlık kanseri, kötü yönettikleri toprakların etine işlemiş bir yaradır.”* demıştır.

Birinci Paylaşım (Dünya) Savaşı'nı izleyen dönemde Lloyd George Türkiye'ye karşı son derece sert ve tavizsiz bir politika izlemiştir. Britanya'nın çıkarlarına daha uygun olduğu için Yunanların Anadolu'yu işgaline destek vermişti. Türk Kurtuluş Savaşı sürdüğü yıllarda Britanya hükûmetini yönetmiştir

George'un Türk Kurtuluş Savaşı'ndan sonra yaptığı bir konuşmada Atatürk ile ilgili, *“İnsanlık tarihi birkaç yüzyılda bir dahi yetiştirebiliyor. Şu talihsizliğimize bakınız ki Küçük Asya'da çıktı. Hem de bize karşı. Elden ne gelebilirdi?”* dediği iddia edilmekte birlikte bu söylem henüz belgelenmemiştir¹²⁵.

Winston Churchill ¹²⁶

Winston Churchill (d.1874-ö.1965), Birleşik Krallık'ta Bahriye, Cephane, Harbiye, Maliye ve Başbakan olarak görev yapmış bir politikacıdır.

Bahriye Bakanlığı sırasında donanmayla Çanakkale Boğazı'nın geçilebileceği, ardından da rahatça İstanbul'a ulaşılabileceği konusundaki ısrarcı olmuş, ancak Türklerin umulandan çok daha başarılı bir savunma yapması nedeniyle başarısızlığın mimarı olarak nitelendirilmiştir.

Churchill'in *“Anadolu Türklere bırakılmayacak kadar önemlidir”* ve Avam Kamarası'nda yapmış olduğu bir konuşmada: *“Savaş hukukuna göre zehirli gaz kullanmak yasaktır; biliyorum. Ancak zehirli gazı insanlara karşı kullanmak yasaktır! Türkler Müslüman'dır. Dolayısıyla da insan sayılmaz hiçbirisi! Yani, Türklere karşı rahatça zehirli gaz kullanabiliriz!”* dediği bilinmektedir.

¹²⁴ <https://www.britannica.com/biography/David-Lloyd-George>

¹²⁵ Ortaylı, İ., 2012.Yakın Tarihin Gerçekleri.Timaş Yayınları s. 106.

¹²⁶ <https://www.britannica.com/biography/Winston-Churchill&prev=search&pto=aue>
Çörcil

Vasiyetnamesinde de “*Türkiye zayıflarsa sulayın, güçlenirse budamak için her çareye başvurun!..*” diyerek Türk düşmanlığını sürdürmüştür¹²⁷.

Valéry Giscard d'Estaing ¹²⁸

Valéry Giscard d'Estaing (d.1926- ö. 2020) Fransa Beşinci Cumhuriyeti'nin üçüncü cumhurbaşkanı olan merkez-sağ siyasetçidir. Etnik, dini ve teknik nedenlerle Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliği'ne karşı olan d'Estaing, bunun Avrupa'nın sonu olabileceğini iddia etmiştir. Giscard, 2013'te yaptığı bir konuşmasında “*Türkiye AB müktesabâtını sindiremez. Türkiye'yi aldatmaya son verelim.*” demiştir.

Emmanuel Macron ¹²⁹

Emmanuel Macron (d. 1977), 2017'de cumhurbaşkanı seçilmiştir. Macron'un Türkiye karşıtı düşmanca tutumunun nedeninin, başta Doğu Akdeniz, Libya ve Suriye olmak üzere, Türkiye'nin Afrika ve Balkan coğrafyasında kendisine rakip olarak görmesi olduğu söylenebilir. Örneğin 2018'de AP'de yaptığı “*Avrupa'nın Geleceği*” konulu konuşmasında Macron, “*Türkiye ya da Rusya'ya kayan bir Balkanlar istemiyorum*” diyerek Balkanlar'daki Türk varlığından rahatsız olduğunu belirtmiş, bu tutumuna AB'yi de ortak etmek istemişti.

Fransa'nın, Doğu Akdeniz anlaşmazlığında Yunanistan'ın yanında yer alan, hatta kışkırtan ve AB'nin diğer üyelerinin de kendisi gibi davranmasını isteyen şahin tutumu, bu coğrafyada çatışma potansiyelini ortaya çıkarmaktadır.

Macron'un sadece Doğu Akdeniz'de değil, Afrika, Balkanlar ve Libya'da Türkiye ile stratejik bir çatışma sergilemekte olduğu gözlemlenmektedir. Bu şekilde gerek iç siyasetindeki sorunlarını yumuşatmada gerekse AB içinde liderliğe oynama girişimlerinde Türkiye'yi bir araç olarak değerlendirdiği söylenebilir ¹³⁰.

Sonuç

¹²⁷ <https://www.tgrthaber.com.tr/dunya/churchillin-kan-donduran-turkiye-vasiyeti-155027>

¹²⁸ https://tr.wikipedia.org/wiki/Val%C3%A9ry_Giscard_d%27Estaing

¹²⁹ https://tr.wikipedia.org/wiki/Emmanuel_Macron

¹³⁰ Bekar, N.,2020. <https://www.takvim.com.tr/guncel/2020/09/08/macron-neden-turkiyeye-dusman-oldu-cok-carpici-dogu-akdeniz-analizi/2>

Filhellenizmi ve Yunan halkında zaman zaman ortaya çıkan, kimi dönemlerde de başat bir yaklaşım olan Türk karşıtlığını kavramak ve algılamak açısından öncelikle “*Oryantalizm*” olgusunun irdelenmesi zorunluğudur. Çünkü Batı Dünyasında “*Oryantalizm*”in başlangıcının Türklerle bağlantılı ve egemen olduğu gözlemlenmektedir.

Batı'nın, bir başka anlatımla Avrupalıların Orta Asya steplerinden gelerek Anadolu'yu fetih etmeleri ve 20.yüzyılın ilk yirmi yılına değin Balkanlar, Doğu Akdeniz, Ortadoğu ve Kuzey Afrika'da imparatorluk kuran Türklere karşı bir tepki geliştirmeleri doğal karşılanabilir. Üstelik Doğu'ya açılmada en büyük engel olarak karşılarında hep Türkleri görmüşlerdir. Çeşitli mücadelelerin- savaşların sonucunda, 11. yüzyıldan beri Türk korkusu Avrupa'nın bilinçaltına işlemiştir.

Diğer yandan Avrupa, kendi kimliğini tanımlayabilmesi ve birlikteliğinin oluşturulması için de tehdit olarak gördüğü “*Türk Kimliği*”nin bir “*ötek*” olarak algılanmasına gereksinim duymuştur. Avrupa tarihi, büyük ölçüde Türk tarihi; Büyük Selçuklu Devleti'nden başlayarak Anadolu ve Suriye Selçuklu Devletleri, Osmanlı İmparatorluğu, hatta günümüz Türkiye Cumhuriyeti'nden bağımsız olarak yazılamamaktadır.

Bu bağlamda, Müslüman sözcüğü ile eş anlamlı olarak adlandırılan Türk sözcüğü de Türk kimliğinin başat bileşeninin İslam olarak algılanmasına yol açmıştır. Böylece Türk varlığının, Hıristiyan Avrupalıların birlikteliğinin oluşturulması yanı sıra ortak bir bilinç inşasına da katkıda bulunduğu gözlemlenmektedir. Bu durum, Türklük temelinde uzun yüzyıllar boyunca devam edecek bir çatışmanın iki tarafını ortaya çıkarmıştır.

Osmanlı İmparatorluğu'nun, İslam'ı yayma, ancak daha doğrusu ekonomi-politik temelli yaptığı fetihler, Türkleri barbarlıkla özdeşleştirilmişti. Bu durum Müslüman olan Türklere karşı ötekileştirme duygusunu yaratmış, kimi zamanlar nefrete dönüşerek Batılı düşünür, bilim, din, yazar ve şair, sanatçı, diplomat, devlet kişileri, seyyah, tutsak ve elçilikler tarafından olumsuz ve sorunlu yaklaşımları ortaya çıkarmıştır.

Türkler hakkındaki algıları genel olarak şöyle sıralayabiliriz: Türkler barbardır ve korkutucudur. Değer yaratmamışlardır, yöneticileri kibirlidir, elçilerden ve yabancılardan rüşvet almadan iş yapmazlar. Taht mücadelesinde rakiplerini acımasız bir şekilde yok ederler.

Yaşadığımız 20.ve 21.yüzyılda bile, Batı kaynaklı filimler ve diziler ile yabancı dillerde Türkler aleyhine söylenmiş başlıca sözcük, deyim ve atasözlerinde bu yansımalar sürdürülmektedir.

KAYNAKÇA

- Aliyazıcıoğlu Z. İ.,2018. Papalık Hizmetinde Kardinal Bessarion'un Türklerle Karşı Haçlı Seferi ÇAĞRISI Tarih İncelemeleri Dergisi XXXIII / 2, 2018, s 399-427, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/607175>
- Âmin, S., 2018.Avrupa-Merkezcilik-Bir İdeolojinin Eleştirisi (L'eurocentrisme Critique d'une idéologie) Çevirmen: Mehmet Sert. Yordam Kitap
- Andriç, İ., 2019.Drina Köprüsü.Çevirenler: H.A. Ediz, N. Müstakimoğlu.İletişim, İstanbul
- Atalay, İ., Avrupa'da Türklerle Karşı Önyargıların Tarihsel Gelişimi ve Bunların Yazınsal Yapıtlarda Yansıması, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/32083>
- Balivet; M., György Dozsa Türkler (Türklerin Gelenekleri, Görenekleri ve Hinlikleri Üzerine İnceleme). Bilge Kültür Sanat Yayınları
- Bekar, N.,2020. <https://www.takvim.com.tr/guncel/2020/09/08/macron-neden-turkiyeye-dusman-oldu-cok-carpici-dogukdeniz-analizi/2>
- Bergreen, L., Marco Polo. (Çeviren: Mine Zeybekoğulları). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
- Bilgen, D., Wilson İlkelerine Türk Kamuoyunun Tepkisi ve Bunun Amerikan Basınına Yansıması <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/45/809/10290.pdf>

- Bilici, İ. E., 2011. Oryantalist Seyahatnamelerde Türk İmgesi Üzerine Bir İnceleme: Alexander William Kinglake'in Seyahatnamesi Eothen Örneği, E-Gifder, Sayı 2
- Castano, E. S. İspanyol Edebiyatı Altın Çağı'nda Türk İmajı ve Duyum Edebiyatı. (Çeviri) Kübra Sarı Seo Lecoq.
<http://dergipark.gov.tr/fsmia->
<http://dergi.fsm.edu.tr>
- Çağ, G., Ural, S., 2014. Türk-Yunan İlişkilerinin Değiş(e)meyenleri: Yunan algısında Türk İmgesine Tarihsel Bir Yaklaşım. History Studies International Journal of History. ISSN 1309-4688 Volume 6 Issue 2 february 2014
- Çetin, F., 2011. XVI. Asır Alman Seyyahlarında Osmanlı (Türk) Toplumunu ve İnsanına Dair Bilgisizlik ve Tarihi Önyargıları. Sosyal Bilimler, 1/ 1
- Darwin, C., 1887. Darwin, F., (Ed.), The life and letters of Charles Darwin. Including an autobiographical chapter, Londra: John Murray, Volume 1, pp. 316. erişim tarihi: 27 Şubat 2021
- Demir, Y., Otuz Yıl Savaşları Öncesinde Osmanlı-Fransa Münasebetlerine Genel Bakış-Fransa'nın Osmanlı Devleti'ne Yönelik Planları ve Ortaya Koyduğu Uygulamalar. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/59677>
- Demirkent, I., 2011. Haçlı Seferleri Düşüncesinin Doğuşu ve Hedefleri. Tarih Dergisi.
- Demiröz, D., 2017. Yunan İlkokul Edebiyat Kitaplarında Türk İmajı -The Image of "Turk" in Greek Litera Volume: 27, Number: 2, 2017 65 Litera: Dil, Edebiyat ve Kültür Araştırmaları Dergisi Litera: Journal of Language, Literature and Culture Studies, s.71-72
- Fraze, C. A. / Çev. M. Şahin. İstanbul'un Fethinden Sonra Osmanlıların Kazanımları ve Katoliklerin Tepkisi. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1844> 12

- Gossett, P., Brauner, P., 2001, "Maometto II " Kaynak: Holden, Amanda (ed.), The New Penguin Opera Guide, Londra: Penguin. ISBN 0-14-029312-4
- Gülderen-Krasnıqı, S., S. Okumuş, A Study Of Lord Byron's The Turkish Tales In Terms Of Orientalism Oryantalizm Açısından Lord Byron'un Türk Hikâyeleri Üzerine Bir İnceleme. Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi Cilt / Sayı XLIX
- Heath, M.J., Crusading Commonplaces: La Nove Lucinge and Rhetoric Against the Turks. Genevre, Droz
- Hobson, J. M., 2020. Batı Medeniyetinin Doğu Kökenleri. 7. Baskı (Çeviri: Ermet.E.) Yapı Kredi Yayınları, İstanbul
- Huntington, S., 2011. Medeniyetler Çatışması ve Dünya Düzeninin Yeniden Kurulması (Çeviri: Özdemir, C.; Turhan, M.) Okuyan Us Yayınları, İstanbul
- İnan, D., 2017. Montagu, Craven ve Barkley'in Osmanlı Devleti ve Türkler Hakkındaki İzlenimleri. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 37
- Kaymakçı, M., 2018. Yunan Algısındaki Türk İmgesinin Kökenleri ve Dostluk İçin Çıkış Yolları (İç., Ege Adalarının Unutulan Halkı: Rodos ve İstanköy Türkleri (Ed., Kaymakçı, M., Özgün, C.) Eğitim Yayınevi, Konya
- Kaymakçı, Mustafa, 2012. Oryantalizmin Kökenleri Üzerine-1. <http://dagarcikturkiye.com/01/06/2012>
- Kaymakçı, Mustafa, 2012. Oryantalizmin Kökenleri Üzerine-2. <http://dagarcikturkiye.com/01/07/2012>
- Kazancakis, N., 1967. El Greco'ya Mektuplar. İstanbul, Can Yayınları
- Kazancakis, N., 1965. Report to Greco. New York: Simon ve Schuster
- Kazancakis, N., 1993. Kaptan Mihalis. Çev: Nevzat Hatko. İstanbul: Can Yayınları
- Kocabaş, S., 1985. Hindistan Yolu ve Petrol Uğruna Yapılanlar, Türkiye ve İngiltere, 1. b., İstanbul: Vatan Yayınları

- Koloğlu, O.,2019. Prusya'dan Enverland'a ve Günümüze Türk-Alman Tarihi.Tarihçi Kitabevi
- Krey, A.C., 1948.Urban's Crusade Success or Failure. The American Historical Review, (53 /1948)
- Kula, O., B.,2020. Hellas özgürdür artık!
<https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/hellas-ozgurdur-artik-onur-bilge-kulanin-yazisi-1802589>
- Kula, O.B., 2011.Batı Edebiyatında Oryantalizm I'. İş Bankası Kültür Yayınları.İstanbul
- Kula, O.B., 1997.Alman Kültüründe Türk İmgesi III.Gündoğan Yayınları
- Kula, O.B., 2018.Doğu'dan Batıya Aydınlanma.Tekin Yayınları.İstanbul
- Kula, O.B.2005. Batı Felsefesinde Oryantalizm ve Türk İmgesi.Türkiye İş Bankası, Kültür Yayınları
- Maalouf, A.,2016. Arapların Gözünden Haçlı Seferleri.Yapı Kredi Yayınları.İstanbul
- Milas,1991'den aktaran Paksoy, A., F., 2019.Ege'nin İki Yakası.Türk Basınında Türk-Yunan İlişkileri.Literatür
- Molier, 2016.Kibarlık Budalası (Çeviri; Berna Güven) İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul
- Oğuz, B., 2011. Gustave Flaubert'in İstanbul Destinasyonu. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (8), 43-56. Retrieved from
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/pausbed/issue/34720/383860>
- Ortaylı, İ., 2012.Yakın Tarihin Gerçekleri.Timaş Yayınları
- Önal, E., Cervantes'in Türklere Esir Düşmesi ve Esaretinin Eserlerine Yansıması.
<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/19/835/10575.pdf>
- Örenç, A.F., 2009.Navarin Deniz Savaşı ve Osmanlı Donanması.Tarih Dergisi, Sayı:46, İstanbul

- Öreñç, A.F., 2011. Yunanistan'ın Bağımsızlığı Sürecinde Yok Edilen Mora Türkleri.
- Özbaran, S., 2017. Bir Osmanlı Kimliği. 14.-17. Yüzyıllarda Rum/Rumi Aidiyet ve İmgeleri. Kitap Yayınevi
- Özgün, C., 2018. Oryantalist Bir Hayal Kırıklığı: Rodos ve İstanköy'de Türk Egemenliği (İç.) Ege Adalarının Unutulan Halkı: Rodos ve İstanköy Türkleri (Ed.,) Kaymakçı, M., C. Özgün. Eğitim Yayınevi
- Özsüer, E., 2016. 19. yüzyıl Avrupa Romantiklerinin 1821 Mora İsyanı Üzerindeki Siyasi ve Kültürel Etkileri. Türkiye Mecmuası, c. 26/2, 2016
- Özsüer, E., 2018. Turkokratia. Avrupa'da Türk İmajı, Kronik
- Said, E. W., 2010. Şarkiyatçılık. Batı'nın Şark Anlayışları. Beşinci Baskı (Çeviri: Ülner, B.) Metis/Kültür Yayınları
- Sartre, J.P., 1994. Akıl Çağı, Çev.: Samih Tiryakioğlu, Oda Yayınları, İstanbul
- Savary, C.E., 1788. Letters on Greece: being a sequel to Letters on Egypt, and containing travels through Rhodes, Crete, and other islands of the Archipelago, 1750-1788, Dublin
- Shakespeare, W., 1994. Othello. Çeviren: Özdemir Nutku, Remzi Kitabevi Yayınları, İstanbul
- Sotiriyo, D., 2000. Benden Selam Söyle Anadolu'ya Anadolu'ya (Yunancası: "Kanlı Topraklar: Matomena Homata". İstanbul, Can Yayınevi
- Speck, P., 1994. "Schlecht geordnete Gedanken zum Philhellenismus", Der Philhellenismus in der westeuropäischen Literatur 1780-1830, Ed. Alfred Noe, Amsterdam, Atlanta: Radopi
- Tanyu, H., 1981. Martin Luther'in Türkler Hakkındaki Sözleri <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/37/769/9752.pdf>

- Taraf gazetesi, 07.04.2014". 14 Temmuz 2014 tarihinde kaynağından arşivlendi. Erişim tarihi: 16 Ocak 2021.
- Turkey, Sweden and the EU Experiences and Expectations", Report by the Swedish Institute for European Policy Studies, Nisan 2006
- Uysal, B., 2012. Yunan Nesrinde Türklük, Müslümanlık ve Türk Kültürü Algısı: Kazancakis Örneği
http://isamveri.org/pdfdrq/D03437/2012_5/2012_5_Uysalb.pdf
- Ülkü, G. A., 2019.W.A. Mozart'ın saraydan kız kaçırma operası'nda işlenen oryantalizm olgusu
<http://acikerisim.baskent.edu.tr/handle/11727/4125>
- Vitkus, D.J., Othello'da Türkleşme Olgusu: Mağripli'nin Dönüşümü Ve Lanetlenişi.çeviri: Burç İdem Dinçel,
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/172561>
- Yalçın, S.,2019. <https://odatv4.com/darwin-turkler-hakkinda-nedusunuyordu-1503091200.html>
- Yerasimos, S., 2002.Türkler, Doğu ve Batı, İslam ve Laiklik” Doruk Yayınları
- Yılmaz, D., 2008.Navarin'de Osmanlı Donanmasının Müttefik Devletler Tarafından Yakılması (1827) Olayı Karşısında Fransız Edibi Victor Hugo'nun Tutumu ve “Navarin” Başlıklı Şiiri. Selçuk Üniversitesi-Konya / Türkiye
<http://www.durmusyilmaz.com/icerikoku.asp?id=194>

İnternet Kaynakları

- <http://www.radikal.com.tr/yazarlar/mine-g-kirikkanat/buyuk-mamamusi-jacques-chirac-737045/>
- <https://cemilkarakullukcu.wordpress.com/2015/07/31/bililmeyen-yasamlar-lord-byron/>

- <https://dintahripcileri.com/islam-turk-dusmani-papalar/>
- <https://eksisozluk.com/lord-byron--144065?p=6>
- https://en.m.wikipedia.org/wiki/Theodoros_Vryzakis
- https://en.wikipedia.org/wiki/Claude-Étienne_Savary
- https://en.wikipedia.org/wiki/Gioachino_Rossini
- https://en.wikipedia.org/wiki/Lord_Byron
- https://en.wikipedia.org/wiki/Papal_bull)
- <https://milliedebiyat.com/index.php/edebiturler/siir/mavi-gozlu-yunan-cocugu>
- https://referenceworks.brillonline.com/entries/christian-muslim-relations-ii/francois-savary-de-breves-COM_28372
- https://tr.wikipedia.org/wiki/İlias_Venesiz
- https://tr.wikipedia.org/wiki/Emmanuel_Macron
- https://tr.wikipedia.org/wiki/Ivo_Andriç
- https://tr.wikipedia.org/wiki/Val%C3%A9ry_Giscard_d%27Estaing
- <https://www.britannica.com/topic/The-Life-and-Letters-of-Martin-Luther>
- <https://www.britannica.com/biography/Charles-Darwin>
- <https://www.britannica.com/biography/Denis-Diderot>
- <https://www.britannica.com/biography/Desiderius-Erasmus>
- <https://www.britannica.com/biography/Edgar-Allan-Poe>
- <https://www.britannica.com/biography/Gustave-Flaubert>
- <https://www.britannica.com/biography/Immanuel-Kant>
- <https://www.britannica.com/biography/Jean-Paul-Sartre>
- <https://www.britannica.com/biography/Johann-Gottfried-Herder>

- <https://www.britannica.com/biography/Johannes-Bessarion>
- <https://www.britannica.com/biography/Johann-Faber>
- <https://www.britannica.com/biography/Miguele-de-Cervantes>
- <https://www.britannica.com/biography/Pierre-de-Ronsard>
- <https://www.britannica.com/biography/William-Shakespeare>
- <https://www.britannica.com/biography/Wolfgang-Amadeus-Mozart>
- <https://www.britannica.com/biography/Albrecht-Durer-German-artist>
- <https://www.britannica.com/biography/Blaise-Pascal>
- <https://www.britannica.com/biography/David-Lloyd-George>
- <https://www.britannica.com/biography/Georg-Wilhelm-Friedrich-Hegel>
- <https://www.britannica.com/biography/Lord-Byron-poet>
- <https://www.britannica.com/biography/Ludwig-van-Beethoven>
- <https://www.britannica.com/biography/Maximilien-de-Bethune-duc-de-Sully>
- <https://www.britannica.com/biography/Moliere-French-dramatist>
- <https://www.britannica.com/biography/Nikos-Kazantzakis>
- <https://www.britannica.com/biography/Urban-II>
- <https://www.britannica.com/biography/Victor-Hugo>
- <https://www.britannica.com/biography/Voltaire>
- <https://www.britannica.com/biography/William-Ewart-Gladstone>
- <https://www.britannica.com/biography/Winston-Churchill&prev=search&pto=aue> Çörcil
- <https://www.britannica.com/biography/Woodrow-Wilson>
- <https://www.nationalgallery.org.uk/artists/andrea-mantegna>
- <https://www.pinterest.ca/pin/356065914268132899/>

<https://www.tarihistan.org/papa-isaret-etti-turk-dusmanlari-devrede/8615/>

<https://www.tgrthaber.com.tr/dunya/churchillin-kan-donduran-turkiye-vasiyeti-155027>

https://www.tr.wikipedia.org/wiki/Dido_Sotiriyu